

Joško Božanić

Komiža

UDK 800.87:801.82:808.62

KOMIŠKE FACENDE

Rad primljen za tisak 10. listopada 1984.

Uvod

Naš termin »književnost« i internacionalni termin »literatura« svojom etimologijom (knjiga, slovo) evociraju poimanje umjetnosti riječi kao umjetnosti koja egzistira u mediju pismenosti pri čemu je sam medij uzet kao differentia specifica umjetnosti o kojoj je riječ. Prema tome, sintagma »usmena književnost« jeste contradictio in adjecto. Ta kontradikcija, prikrivena konvencijom termina, indikacija je poimanja umjetnosti riječi kao umjetnosti koja primarno egzistira u pismu.

Redukcija univerzalnosti fenomena umjetnosti riječi ne kompenzira se pomirenjem dvaju medija egzistencije riječi protuslovnom sintagmom »usmena književnost«. Ta redukcija nije samo lingvističke naravi. Ona se očituje i u odsutnosti književnopovijesne refleksije o brojnim formama umjetnosti riječi čija verbalna egzistencija nema predznak umjetničke posebnosti.

Potreba za umjetnošću riječi univerzalna je ljudska potreba od onoga trenutka ljudske evolucije kad je čovjek iskusio informacijsko obilje riječi. Umjetnost riječi nije mogla postojati u situaciji informativno oskudne verbalne komunikacije. Dakle, ona se javlja kao posljedica informacijskog obilja koje omogućuje pojavu estetske funkcije riječi. Ta se potreba manifestira u svim vremenima i svugdje gdje čovjek živi s drugim čovjekom. Ta potreba potiče nastanak umjetnosti riječi koja se pojavljuje uvijek »tamo gdje jezik zgušnjava«, kako to kaže André Joles.¹ Tu pojavu zgušnjavanja jezika navikli smo nalaziti u određenim konvencionalnim formama pisane i usmene književnosti, ali ta je pojava mnogo raspostranjenija. U spontanu čovjekovu verbalnom komuniciranju, nastaju stalno nove forme postojanja umjetnosti riječi na koje je, tradicijom određena, recepcija književnosti slabo osjetljiva. Umjetnost riječi

dogada se često i u situacijama kada ni njen tvorac ni oni kojima je namijenjena nisu svjesni njena umjetničkog identiteta, ali su svjesni njene izuzetnosti u verbalnoj komunikaciji što dokazuje izuzetna pažnja slušalaca i trajnost u mediju u kojem je pamćenje jedina mogućnost fiksacije.

S obzirom na aktualnu vizualizaciju u međuljudskoj komunikaciji, što je u kratko vrijeme dosegla globalne razmjere, vjerojatno pripadamo jednoj od posljednjih generacija koju su, živeći na razmeđu oralno-auralne i vizualne kulture, mogle neposredno doživjeti jezično bogatstvo jednog svijeta kojemu je govor ne samo dominantan način komuniciranja već i medij najproduktivnijeg ostvarenja njegov estetskog bića.

Područje proučavanja ovog fenomena, ograničio sam na jedan govorom određen lokalitet. To je Komiža na otoku Visu, mjesto čiji je arhaičan čakavski dijalekt još živ, ali i sve manje rezistentan spram sve jačeg prodiranja književnog jezika. Među raznim jednostavnim oblicima usmene književnosti ove sredine, izabrao sam jedan naročit tip narodne priče — novele koja se u komiškome govoru naziva »facenda«.

Izabrao sam facendu ne samo kao popularnu pripovjednu formu jedne mikro-lokacije, već i kao reprezentativan oblik pripovjedne narodne književnosti mediteranskog kulturnog kruga. Izbor facendi jedne mikro-lokacije samo je reprezentativan uzorak na kojem se može provesti analiza fenomena usmene narodne priče jedne kulture koja je kroz čitav niz stoljeća bila više determinirana dodirom s morem negoli nacionalnim ili jezičnim granicama.

Facenda, kao priča koja govori o istinitim događajima, nije, vjerojatno zbog svog nefikcionalnog karaktera, privukla odgovarajuću pažnju sakupljača usmene narodne književnosti. Kao takva, ona je uglavnom ostala izvan korica knjiga, a njen prirodan način egzistencije, mlađa generacija ne može produžiti jer, u vremenu dominacije vizualnih medija u međuljudskoj komunikaciji, ona nema interesa ni motivacije da preuzme i kontinuiru usmenu predaju starije generacije. Taj međugeneracijski hijatus osudio je facendu na definitivni nestanak. Ona još jedino živi u pamćenju najstarije generacije, a broj pripovjedača, kadrih da je ožive kreativnim pripovjedačkim činom, radikalno se smanjuje iz godine u godinu.

Unatoč činjenici da je facenda nefikcionalna priča, smatram da je riječ o narativnom diskursu čiji jezični znak ima pored referencijalne također i estetsku funkciju. Moj interes za facendu kao literarnu formu usmene pripovjedne književnosti Komiže zasnovan je upravo na pretpostavci o primarnosti estetske nad referencijalnom funkcijom jezičnog znaka u ovoj narativnoj formi usmene narodne predaje.

Rapidna civilizacijska i kulturna transformacija ljudske sredine i čovjeka u njoj danas, na pragu informatičke revolucije globalnih razmjera, omogućuje promatračku distanciju s koje se jasnije nego ikad prije može sagledati slika jednog dovršenog svijeta određenog govorom kao osnovnim načinom ljudskog postojanja.

U urbanom arealu primorskog ili otočkog gradića ulica nije samo obraćajnica kojom se ljudi premještaju u prostoru od jedne do druge točke. Ona je također i mjesto susreta i kontakta među ljudima. Interijerski prostor zbijenih kamenih kuća eksterijeriziran je neposrednim dodirom s javnim prostorom ulice ili trga, a eksterijer javnog prostora interijeriziran je intimnošću

međuljudske komunikacije. Proći nekim ulicama u takvom gradiću, slično je kao i proći hodnikom nečijeg doma. U takvom interijeriziranom eksterijeru uske mediteranske kalete ili trga, na skalinama, pod balkonima, pred konobama, na pjacetama sastaju se ljudi, osobito u večernjim satima, na kraju dana provedenog u radu, da razgovaraju, da saznaju novosti proteklog dana, da nešto zanimljivo ispričaju, da se s nekim našale ili nasmiju nečijoj šali. Ta sastajališta nisu slučajna već običajem ustanovljena. To je svakodnevna scena sa svojim izvođačima i svojom publikom. U tom su društvu žene rijetko kada prisutne i to kao pasivni promatrači. Tu se razmjenjuje profesionalno iskustvo, tu se saznaju aktualne vijesti iz života mjesta, tu se evociraju uspomene na prošle događaje i prošla vremena. U toj neposrednoj verbalnoj komunikaciji, među ljudima koji se svi međusobno poznaju, nastaje i priča koja, unatoč svojoj informativnoj vrijednosti, može imati i svoju estetsku vrijednost. Taj narativni diskurs, u dijaloškoj ili monološkoj formi, može se prema dominantnoj funkciji jezičnog znaka verbalne poruke raščlaniti na dvije osnovne vrste i to:

1. diskurs u kojem prevladava referencijalna funkcija jezičnog znaka (informativna, edukativna, moralistička itd.);

2. diskurs u kojem prevladava estetska funkcija jezičnog znaka nad referencijalnom. Tu možemo ubrojiti sve vrste pripovjednih književnih formi. Od poetskih formi ova scena poznaje samo junačku narodnu pjesmu koju kazivači najčešće pjevaju gledajući, radi koncentracije, u neki predmet što ga drže u ruci, u kutiju šibica ili cigareta. Klasične forme fikcionalne pripovjedne književnosti rijetko se javljaju. One pripadaju ženskoj književnosti.

Među jednostavne narativne forme izdvojit ćemo tri najvažnije:

1. dosjetka
2. laž
3. facenda

1. Dosjetka je najkraća forma narativnog diskursa. U njoj nije primarna priča već jezični obrat koji se najčešće ostvaruje paradoksom ili igrom riječima.

Primjer: U Dundotu je bil jedon junok ca je puno volil pit. Ma tu je gospodoru dodijalo i pocel mu je mecat kvasinu u vino. I tako danas-sutra dokle mu ni pocel dovat somu kvasinu. Ma junoka je tu istufalo i govori gospodoru da gre éa, da vej neće stot u njega. A gospodor njemu da neka ostane, da neka ostane. Na tu će njemu junok:

- Ostati oću, osta ti neću!
- Kako? Hoćeš ostat oli nećeš?
- Ostati oću, osta ti neću!

Dosjetka je ovdje ostvorena igrom riječima. Naime, leksička riječ »ostati« izjednačena je s fonetskom riječi »osta ti« [òstati] pošto je afrikata »c« ispred okluziva »t« izgubila svoj eksplozivni element pri čemu je ostao samo njen spirantni »s«. Tako je genitivni oblik toničke riječi »ocat«, s kratkim oblikom dativa atoničke riječi — lične zamjenice »ti«, dao fonetsku riječ [òstati] što izaziva nesporazum jer pošiljalac poruke ne izjednačuje semantički leksičku i fonetsku riječ, a primalac poruke izjednačuje. Semantičkim izjednačavanjem fonetske i leksičke riječi nastaje apsurdna izjava koja je u opreci s afektiv-

nošću iskaza. Parataksni spoj dviju rečenica bez adversativnog veznika »ali«, čija eliminacija efektom eliptične gustoće još više potencira međusobnu isključivost prethodne i potonje tvrdnje, postavlja semantičku zagonetku primaocu poruke. Na taj način jezični znak gubi referencijalnu funkciju jer je semantičkom igrom uspostavljena njegova estetska funkcija.

2. Laž je forma narativnog diskursa u kojoj jezični znak ima isključivo estetsku funkciju. Za razliku od bajke, koja slušaoca ili čitaoca odmah uvodi u fiktivni svijet fantazije, ova vrsta priče stvara realistički kontekst. Osobno sudjelovanje ili svjedočanstvo zalog su vjerodostojnosti priče, a onda se u taj kontekst uvode apsurdni, fantastični motivi. Time je iznevjereno očekivanje. Postignut je efekt začudnosti. Nastaje igra fantazije oslobođene obaveza prema realističkom kontekstu da bi se ponovno u posve fantastične okolnosti uvelo realističke motive čime se postiže efekt komičnosti i apsurdna.

Primjer: Svitlili smo na Lengu, na Bišovo. Bilo je lipu vrime, bonaca. Svitimo tako i niku doba akozale su se skuše. Zavargli smo. E, ujoli smo, ujoli smo punu borku skuših. Ujedonput je dušal vitar, pocelo puhat. I, kal ti je bilo, oto ti pijavica, oto pijavica dreto na nos. Vozimo mi, vozimo, vozimo. Da je bilo iskavalkat. Ma ni bilo co uteć. Dušla je na nos. Zavartila nos je i posorkala is svin brodon i skušami. Pogucala nos je pijavica. A mi, ca ćemo? A daržimo se za bonke i trese tresemo se ol zime i ol stroha. Ne znon koko nos je vrimeña tako vartilo i rastezala po nebu, a onda nos je izdnigola. Di nos je, po Isukarsta izdnigola — u Livno, is svin brodon i ribun u brodu. I kal se je rasvanilo, da ca ćemo, a ni druge — vajo puj prodat skuše. Išli mi na peškariju u Livno i sve smo te skuše prodali i ćapali lipu žurnoću.

Laž, kao literarna forma, nema funkciju da uvjeri u ono što nije istinito, da prikrije istinu. Obična laž, koja ima funkciju uvjeravanja u tobožnju istinitost neistinitog, izaziva prekid komunikacije između pošiljaoca i primaoca poruke ako primalac lažnu poruku ne može primiti kao istinitu. Laž kao literarna forma nije lažna poruka. Pošiljalac poruke u ovom slučaju računa s tim da primalac poruke neće laž shvatiti kao istinu. On to i ne želi jer bi u tom slučaju njegova priča bila krivo shvaćena. Unatoč tome, komunikacija se ne prekida jer jezični znak pripovjednog diskursa laži, kao literarne forme, nema referencijalnu već estetsku funkciju.

3. F a c e n d a — Riječ »facenda« mletačkog je podrijetla. Kao takva ona nije u komičkom govoru sačuvala svoje izvorno značenje. Njeno je značenje u ovom govoru suženo tako da ono pokriva pojam naročite vrste usmene narodne priče. Etimološka veza izvornog značenja ove riječi i književnog termina u komičkom govoru sačuvana je u poimanju priče kao činjenja, kao radnje, dakle — kao fabule. Dok se dosjetka ostvaruje u jezičnoj igri, a laž u realističkoj kontekstualizaciji fantastičnog i nemogućeg, facenda uspostavlja fabulativni tok koji je referentan određenom realitetu društvenog života. Skriveni realitet koji opstoji na ravni intersubjektivnih relacija, zaklonjen uobičajenim poretkom riječi i stvari, priziva se ovim prekidom u ravan opažajnog realiteta gdje biva prevladan komičkim razrješenjem.

Dakle, facenda je nefikcionalna priča. Pripovjedač navodi ime i nadimak aktera priče koji su, u pravilu, empirijske osobe. Pripovjedač daje vremensko

određenje koje se često vezuje uz neki publici poznat događaj što vremenski koincidira s vremenom događaja koji je predmet priče (pri rata; posli rata; kal je Tume Bijaškotov bil pol niz Monte Fušt na Palagružu; kal su dušli motori itd.). Radnja je također i prostorno locirana (išli su motat na Rudine; inkontrali su se pri kopoulosu; svitili su na Mezuporat; živil je u Dragodid itd.). Pripovjedač se poziva na osobno svjedočanstvo ili sudjelovanje u događaju ili na autoritet onoga od koga je čuo priču. Facenda na taj način upućuje na mogućnost verifikacije u nekoj konkretnoj situaciji čime se odmah na početku uspostavlja referencijalna funkcija jezičnog znaka.

Radnja priče je izuzetna. To je događaj koji, kao takav, jeste prekid u kontinuitetu predvidljivog i očekivanog životnog toka. Taj prekid je događaj koji se upravo zbog svoje izuzetnosti utiskuje u ljudsko pamćenje i traži svoju jezičnu formu da bi po njoj mogao opstati u usmenoj predaji.

Realitet mukotrpnog života u kojem je radno junaštvo vrhovna etička vrijednost ne dopušta tragičnom iskustvu verbalnu egzistenciju. Komičko razrješenje suprotnosti, sukoba, nedostatnosti itd. u facendi više je etički negoli, estetski odgovor na pitanje ljudskog opstanka. Muka i bol u tom svijetu nisu za priču, a postaju temom priče tek onda kad se mogu prevladati smijehom.

Rekli smo da u samom uvodu facende, pozivanjem na verifikabilnost iskaza, pripovjedač upućuje na recepciju referencijalne funkcije jezičnog znaka. Takvo određenje funkcije jezičnog znaka nedostatno je jer to nije jedina njegova funkcija u facendi. Facenda se može slušati s intencijom saznavanja fakticiteta zbiljskog događaja. Ali slušanje, koje je usmjereno samo na referencijalno funkcioniranje jezičnog znaka, ne čuje facendu. Za takvo slušanje, facende i nema jer njena referencijalna razina ne doseže njen literarni entitet koji je uspostavljen estetskom funkcijom jezičnog znaka. Estetska razina iskaza izaziva komunikacijski šum koji ometa takvo slušanje usmjereno isključivo prema referencijalnom aspektu iskaza ove narativne forme.

U nefikcionalnom narativnom diskursu facende estetska se funkcija jezičnog znaka uspostavlja na razini izbora i strukturiranja elemenata fabule i na stilističkoj razini. Taj izbor i to strukturiranje fabulativnih elemenata pretpostavljaju motrilišnu poziciju pripovjedača iz koje su sagledive takve relacije životnog realiteta čija verbalna aktualizacija u narativnom činu, obogaćena stilističkom znakovnošću iskaza, uspostavlja jedan novi, upravo literarni, realitet u kojemu estetska funkcija jezičnog znaka minorizira referencijalnu. Ovu konstataciju potvrđuje činjenica da interes publike za određenu facendu ne prestaje poslije jednog slušanja. Publika često potiče dobrog pripovjedača da ponovno priča facendu koju je ona više puta čula. Ovo je razumljivo s obzirom na činjenicu da je u prvom kazivanju iscrpljena tek referencijalna, ali ne i estetska funkcija jezičnog znaka. Bit estetske funkcije jezičnog znaka usmenog narativnog diskursa jeste u njegovoj neiscrpivosti.

Za razliku od jezičnog znaka pisane književnosti koji se uspostavlja u linearnoj strukturi sukcesivne progresije grafema, jezični znak usmene književnosti uspostavlja se u vertikalnoj strukturi simultane progresije. Taj simultanitet leksičkog značenja, infleksivnih vrednota ljudskog glasa (intonacije, intenziteta, tempa, registra, pauze) i paralingvističkog znakovlja (geste, smijeha, mimike, pokreta) u svakoj pojedinačnoj interpretaciji istog pripo-

vjedača omogućuje neiscrpivu igru kombinacija s uvijek novim efektima i nijansama značenja.

Facenda, kao literarna forma usmene pripovjedne književnosti, često je povezana s raznim oblicima dramskog izraza tako da je teško odrediti gdje prestaje dramski a počinje literarni izraz. Zapravo stroga diferencijacija dramskog i literarnog u ovom slučaju nije ni moguća.

Pripovjedač često prekida narativni tok facende dramskim elementima. On igra razne likove služeći se pri tom dramskim jezikom. Izgovara replike sad jednog, sad drugog lika. Sve je to praćeno adekvatnim scenskim pokretom, mimikom, gestama. Naracija sažima i interpretira dramsko događanje. Povratna informacija koju pripovjedač dobija od publike direktna je, otvorena, poticajna i kritična. Feed back ostvaruje se u raznim formama: glasni komentari publike, smijeh, pitanja, negodovanje, izražavanje sumnje, odobravanje i slično. Događa se i to da pripovjedačku ulogu preuzme drugi pripovjedač ako je prethodni nešto bitno propustio ili loše interpretirao.

S obzirom na vezu između narativne i dramske forme u facendi potrebno je također razmotriti i ulogu pripovjedača pri stvaranju facende. U tom smislu treba razlikovati:

1. facende koje nastaju na osnovi dramskog predloška;

2. facende u kojima pripovjedač samostalno gradi priču kreativnim izborom elemenata fabule i jezičnim izborom u zadanom životnom realitetu koji prethodno nije zgusnut u događaj ili u kojem je događaj nastao spontano bez intencije pojedinca.

Pri nastanku facende s dramskim predloškom, pripovjedač može imati različite uloge:

a) Pripovjedač svojim intervencijama u nekoj stvarnoj životnoj situaciji potiče nastanak događaja koji potom postaje predložak facende kao njegove literarne interpretacije pri čemu je sam pripovjedač najčešće glavni lik priče. Distanција između pripovjedača kao empirijske osobe i pripovjedača kao lika jedne narativne strukture često je vrlo produktivna u literarnom smislu. Naime, pripovjedačka distancija je prag koji dijeli svijet priče od aktualnog realiteta u kojem priča funkcionira kao literarna forma. Kao takva, ova distancija omogućuje pripovjedaču kreativan postupak u portretiranju vlastitog lika u narativnoj strukturi facende. Često je taj glavni lik namjerno inferioriziran radi postizanja efekta komičnosti čime, indirektno, pripovjedač zadobija superiornost pripovjedačke pozicije i iskupljenje za komičko viđenje konkretnih ljudi koji su ujedno i likovi priče. To je plaća za komičko viđenje drugih.

b) Pripovjedač nije pokretač događaja, ali u njemu učestvuje te je također obuhvaćen pričom kao njen lik.

c) Pripovjedač nije ni pokretač ni učesnik događaja, već je promatrač koji se nalazi izvan svijeta priče i iz tog neutralnog motrilišta potencira, u interpretaciji, komičko razrješenje događaja.

d) Pripovjedač je samo interpretator koji o događaju saznaje putem usmene predaje prema kojoj se može odnositi produktivno ili reproduktivno.

U svim tim slučajevima režirani događaj postaje predložak facende. Taj događaj režira neki pojedinac, sam ili u društvu s drugima. Nastaje predstava kojoj je cilj da uključi one koji ne znaju da se radi o predstavi s tom

namjerom da se neočekivanim raspletom otkriju njihove skrivene, društveno neprihvatljive osobine (naivnost, pohlepnost, ljubomora, oholost, iracionalni strah, rasipnost, škrtost itd.). Ta predstava poprima elemente dramske igre. Njena specifičnost jeste u tome što se dijelu publike ili pojedincu koje uključuje u svoju igru ne otkriva odmah kao iluzija stvarnosti, već kao stvarnost sama, da bi se otkrila kao predstava tek kad postigne cilj, tj. tek onda kad otkrije skriveno, objavi tajno, imenuje pravim imenom ono što je imenovano krivo.

Ovdje je, dakako, riječ o jednoj vrsti predstave, vrsti koja je najtipičniji i najrašireniji predložak komičke facende. Predstava može imati i svrhu osvete. Najčešće se pokušava prevariti onaj koji je poznat po tome što voli prevariti drugoga. Ta osveta ne smije prijeći okvire sustava etičkih normi dotične društvene zajednice, određene, u prvom redu, mentalitetom. Ako se to dogodi, ta predstava nema šanse da postane facenda, literarno vrijedna facenda, iz osnovnog razloga što je tim prekoračenjem izašla iz sfere komičkog koje je njena bitna odrednica. Predstava može imati također i isključivo ludistički karakter — cilj joj je igra koja nema nikakve svrhe izvan sebe same.

Pripovjedač facendi, prema svojim afinitetima i estetskim kriterijima, pažljivo bira svoj repertoar. U tom repertoaru dominira nekoliko glavnih likova. Najčešća su dva tipa likova koja dominiraju u repertoarima raznih pripovjedača i to:

a) likovi koji druge likove čine komičnima. Njih karakterizira duhovitost, brzina reakcije, poznavanje psihe drugih ljudi, govorna vještina i sposobnost glumljenja.

b) likovi koji su sami komični. Oni su lakovjerni, imaju neke slabosti, robuju nekim strastima itd.

U svom sakupljačkom radu koji sam na području Komiže započeo krajem šezdesetih godina, dok su još postojala u Komiži tipična okupljališta starijih ljudi, mjesta gdje su nastajale i gdje su se pripovijedale facende, zabilježio sam velik broj raznih priča među kojima oko stotinu facendi. Iz tog korpusa zapisanih facendi, ovdje objavljujem njih 25. Kriterij mog izbora jest literarna vrijednost pa se taj izbor ne može smatrati tipičnim, već reprezentativnim uzorkom.

Tiskanje ovih facendi pokušaj je da se fiksira i time sačuva od zaborava malen, ali ipak reprezentativan dio bogate tradicije usmene predaje komičkih ribara i težaka. Ove priče, koje se na ovim stranicama prvi put javljaju u mediju pisane riječi, interesantan su etnološki, etnolingvistički i dijalektološki materijal, no nadasve one su usmena narodna književnost izrazitih umjetničkih vrijednosti, što valja posebno naglasiti s obzirom na raspostranjeno omalovažavanje ili čak potpunu ignoranciju ovog tipa izvornog narodnog literarnog stvaralaštva. Ako i postoji interes za ovu vrstu narodne pripovjedne književnosti, onda je to interes koji to stvaralaštvo tretira kao materijal, kao sirovinu pisane književnosti.

Tematski raspon ovih 25 facendi nije naročito širok. U njemu ima nekoliko tematskih krugova koji obuhvaćaju one najvažnije manifestacije života jednog malog otočkog gradića okrenutog pučini. Glad, siromaštvo, strah, ljubav, sukobi socijalni i generacijski, odnos prema vlasti, podvale itd. nai-

važnije su pojave i situacije o kojima govori narodni pripovjedač. Ove se teme ne mogu strogo izdvojiti od jedne do druge facende jer su mnoge od njih isprepletene manje ili više u svakoj priči baš kao što su i sve te pojave i situacije koje prate čovjeka isprepletene u njegovu životu.

Evo tih nekoliko tematskih krugova:

1. Siromaštvo i glad — najčešća je tema ovih facendi. O toj temi govore sljedeće priče: »Priko škoja za kacjolun i trinogami«, »Lavuraturi za girice«, »Ribaščina po misecini«, »U provistu is fonton ol spodih« i »Receta«. Glad i siromaštvo pojave su koje najčešće iskrsavaju u svijesti starijih Komižana. One daju pečat i mnogim drugim životnim manifestacijama pa ako je ljubav — siromašna je, gladna i stidljiva; ako je sukob — u želucu se začeo; ako je strah — iz nemoći je ljudske iznikao. Bizarna ideja o kupovanju kruha igraćom kartom sličnom forintu ili psihološko manipuliranje onima od čije dobre volje zavisi imati ili nemati najelementarnije u životu, lukavstva su kojima se samo gladan želudac može domišljati. No nigdje siromaštvo nije pokazalo tako groteskno lice kao u pričama »Priko škoja za kacjolun i trinogami« i »Receta«. Cijeli dan lutati po otoku za probušenom »kacjolom« i klimavim tronošcem, predmetima koje, u imalo normalnijim okolnostima, nitko ne bi smatrao vrijednima za ljudsku upotrebu, moguće je samo u situaciji u kojoj je čovjek, proganjan strahom od neimaštine i najelementarnijih stvari u životu, toliko privržen predmetima da je ta emotivna veza, zapravo posesivna strast, jača od sposobnosti racionalne prosudbe koja bi lako mogla dobitak nadnice pretpostaviti gubitku mnogo manje vrijednih predmeta. Iz današnje perspektive tako zvanog potrošačkog društva, neuvjerljivo djeluju ovakve situacije. Ali spomenimo, usput, i to da je to vrijeme, ni davno, ni zaboravljeno, ostavilo u usmenoj predaji i priču o tome kako je taj isti čovjek, lik spomenute priče, hodajući kamenitim putem izuo opanke da ih ne pocijepa na oštrom kamenju i nastavio put bosonog. Kad je u žurbi udario nogom u kamen i raskrvario palac, stisnuo je zube od bola i zahvalio bogu što se na vrijeme sjetio da izuje opanke koje bi u protivnom oštetio »jer parst će zarest, a opanak neće«.

2. Ljubav — to je tema koja po svom značaju u ljudskom životu nema adekvatnu važnost u ovim facendama. »Jubov za sumicu« i »Nojbojo medicina« dvije su facende o ljubavi u kojima se povodom ljubavi govori, zapravo, o problemu ljudske izolacije u pustoši samotništva gdje obične, normalne pojave ljudskog života postaju nedostižne i neostvarljive.

3. Generacijski sukob — iskazan je u dvjema facendama: »Fjurini« i »Burba Frone ol Cetiri Grada i komiško mladust«. U facendi »Fjurini«, odnos između stare i mlade generacije problematizira se pitanjem mladih o smislu života koji protječe u neprekidnom radu. Rad, koji postaje gotovo jedini sadržaj ljudskog života, rad koji gubi svoju instrumentalnu funkciju i postaje sam sebi ciljem, razbudi svijest mladih o uzaludnosti takva života. Ta spoznaja rezultira pobunom i krajnošću u rasipništvu. Sasvim je drugačiji karakter međugeneracijskog odnosa u facendi »Burba Frone ol Cetiri Grada i komiško mladust«. Ovdje je način života i mišljenja prošlog vremena, koji starija generacija kontinuiru u sadašnjosti, doživljen kao umjetnička forma. Kazivanje barba Froneta komiškoj omladini postaje neobično stilisti-

čki markirano jer njegova patetična gesta i intonacija u suprotnosti su s ležernošću govorne fraze vremena koje je iskusilo relativnost »apsolutnih istina« stare generacije.

U ove dvije priče dat je, dakle, međugeneracijski antagonizam u razvitku od pobune protiv životne orijentacije i sustava životnih vrijednosti starih pa do prevladavanja pobune pretvaranjem prošlog u literarnu formu.³

4. **Socijalni sukob** — kao tema priča »Cigarjera ol rozge«, »Lavuraturi za girice«, »Vražji interpit« i »Zimsku kuponje« nije dosegao ni snagu ni značaj klasnog sukoba jer se od shvaćanja individualnog, pojedinačnog, akcidentalnog karaktera pojave ne uzdiže do svijesti o njemu općem značaju. Mogućnost alternativnog međuklasnog odnosa ne postoji. Postoji samo mogućnost alternativne situacije, unutar postojećeg odnosa, koja pauperiziranom nadničaru, ribaru i težaku, omogućuje da se svojom domišljatošću izbori za bolje uvjete opstanka i da uspostavi svoj ljudski dignitet.

5. **Strah i praznovjerje** — pojave su koje se nisu slučajno našle u istom tematskom krugu. »Strašjivi burba Šime«, »Stroh«, »Duše blaga«, »Pristrašeni motaduri« i »Stroh ol zvizde« facende su koje govore o iracionalnom strahu čovjeka pred neizvjesnim i nepoznatim. Afektivno ponašanje čovjeka u različitim situacijama paničnog straha pred iracionalnim silama, vrlo su interesantna pripovjedačevu oku. On iracionalnom postavlja zamku racionalnog čime oslobađa i prevladava, najčešće komičkim razrješenjem, iracionalni strah utisnut duboko u svijest ili potisnut u podsvijest svojih slušalaca.

6. **Odnos prema vlasti** — tema je bez većeg značaja u ovim facendama. Ni u odnosu prema vlasti, kao ni u socijalnom sukobu ne naslućuje se svijest o mogućnosti alternacije postojećeg stanja. Obje priče koje govore o odnosu malog čovjeka prema vlasti, »U jarestu zbog porca« i »Ubili ga jer je govoril prema kroju«, potvrđuju svijest o vlasti kao sili nezavisnoj od volje pojedinca. Vlast se, kao sila koja vlada nad čovjekom, nikada ne dovodi u pitanje. Aktualno je samo pitanje opstanka unutar postojećeg stanja, pitanje koje zahtijeva razne oblike i varijante ljudske domišljatosti i lukavstva u borbi za opstanak i ljudsko dostojanstvo. No upravo krajnja bizarnost situacije koja je naglašena i u naslovima ovih facendi, sugerira osjećaj apsurdnosti tog odnosa.

7. **Podvala** — najtipičnija je tema facende. Unatoč tome, u ovom je izboru malo facendi s ovom temom jer takve facende najčešće ostaju na razini jeftine komike koja je često samoj sebi svrha. Međutim, priče »Ušenci iz Salamandrije«, »Dundo i likor ol košćic« i »Targovački putnik od olova«, govore o podvalama na način koji komikom aktivira sugestiju onih pozadinskih, nejasnih, iracionalnih poriva u čovjeku. Podvala je često izraz potrebe čovjekove da provjeri sugestivnost svoje glumačke moći, ali i želje da promatra drugog čovjeka u afektivnoj situaciji u kojoj najčešće postaje smiješan jer mu je ponašanje, budući u skladu s fiktivnom situacijom koju smatra stvarnom, u neskladu sa stvarnom koje su svjesni samo promatrači i kreatori fiktivne situacije. Tim postupkom njegove skrivene mane, poroci, zablude strše goli, razotkriveni igrom fiktivne situacije.

Pred zadatkom fiksiranja usmene narodne priče u mediju pisane riječi otvaraju se neka ključna pitanja iz područja suvremene komunikologije. Osnovno je pitanje — na koji se način ostvaruje estetska funkcija jezičnog znaka u novom mediju. S obzirom da on egzistira u vertikalnoj strukturi simultane progresije usmenog narativnog diskursa, pitanje je kako on funkcionira u linearnoj strukturi sukcesivne progresije pisane riječi. To pitanje pismene fiksacije usmene narativne strukture, aktualizira problem odnosa između, da se poslužimo McLuhanovim terminima, hladnog medija govora i vrućeg medija pisma. McLuhan, u vezi s povezivanjem medija govora i medija pisane riječi, govori o hibridnoj energiji koja se oslobađa ovim dodirima.⁴ Maja Bošković-Stulli smatra da »sam tekst, ako je bio poetski uobličen, može u novome pisanom mediju preuzeti na sebe težinu ukupnog umjetničkog iskaza, različitog sada, ali ne manje vrijednog«.⁵

Taj zadatak također aktualizira pitanje odnosa između organskog idioma usmene priče i standardnog jezika koji je određen linearnošću narativne sukcesije medija pisane riječi. U svakom slučaju odstupanje od očekivane i pretskažljive jezične strukture na koju upućuje sam medij pisane riječi ima značajne reference na stilističku vrijednost transmedijalizirane narativne strukture usmene narodne priče. Tu se također javlja i pitanje mogućnosti identifikacije i razlikovanja primarne ekspresije, ostvarene stvaralačkim činom pripovjedača u mediju usmenosti, od, nazovimo je tako, sekundarne ekspresije postignute promjenom medija i promjenom receptora literarne poruke.

Sve te mnogostruko složene jezične relacije, koje uspostavlja transmedijalizacija usmene narativne strukture u pismu, imaju svoje reference na području stilistike te mi se upravo stilistička razina narativne strukture čini najzanimljivijim i najproduktivnijim aspektom sagledavanja estetske funkcije jezičnog znaka usmene narodne priče fiksirane u mediju pisane riječi.

Nezavisno od nesumnjivih efekata literarne ekspresije postignute promjenom medija, facenda je upravo u svojoj izvornoj verbalnoj egzistenciji izuzetno zanimljiva po svom stilističkom bogatstvu koje je poticala i razvijala ona kultura kojoj je govor bio ne samo sredstvo komunikacije već i osnovni način njena društvenog postojanja. »U nešto starijem naraštaju«, primjećuje Ivo Škarić, »govorenje i pripovijedanje na organskom idiomu puca i kipti od punoće nazivlja, idiomatike, frazeologije, metafora, izreka, poslovice, usporedaba, modalnih oblika itd.« i zaključuje: »Organski su idiomi nabiti stoljećima življenja«.⁶

Stilistička razina narativne jezične strukture usmene narodne priče istraživačko je područje koje je najmanje proučavano u našoj znanosti o književnosti, a upravo je stilistička analiza najmeritornija da prouči, sistematizira i interpretira to jezično bogatstvo koje su stvarale generacije narodnih pripovjedača, često i nesvjesni posebnosti i umjetničkog identiteta svog pripovjedačkog djela.⁷

BILJEŠKE

¹ André Joles: Jednostavni oblici, Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu, Biblioteka, Zagreb 1978, str. 19.

² Od 25 facendi samo su 3 ranije objavljene. To je jedna verzija facende »Burba Frone Vlahov ol Cetiri Grada i Komiško mladust« koja je objavljena u okviru »Komiške ribarske epopeje«, Čakavska rič br. 1—2, 1983, a u splitskomu humorističkom listu Berekin, objavljene su dvije: »Ubili ga jer je govoril prema kroju«, u broju od 1. VI 1979. i »Strašljivi burba Šime«, u broju od 1. X 1979.

³ »U vremenu kad je bila nova pojava, mašinska proizvodnja je postupno stvarala jednu sredinu čija sadržina beše stara sredina zemljoradničkog života, umetnosti i zanata. Nova mehanička sredina podigla je tu stariju sredinu do stupnja umetničke forme. (...) nova sredina pretvara svoju prethodnicu u umetničku formu. Kad je pisanje predstavljalo novost, Platon je preobrazio stari usmeni dijalog u umetničku formu. Kad je tisak bio nova pojava, srednji vek je postao umetnička forma.« Marshall McLuhan: Poznavanje opštila čovekovih produžetaka, Prosveta, Beograd 1971, str. 30.

⁴ »Hibrid ili spoj dva opštila jeste trenutak istine i otkrivenja iz kojega se rađa nova forma. Jer paralela između dva opštila drži nas na granicama između formi koje nas izvlače iz stanja Narcis — narkoza. Trenutak spajanja opštila jeste trenutak slobode i oslobađanja od običnog zanosa i otupelosti koje ona nameće našim čutilima.« i. e. str. 95.

⁵ Maja Bošković-Stulli: Usmena književnost nekad i danas, Prosveta, Beograd, 1983, str. 142.

⁶ Ivo Skarić: U potrazi za izgubljenim govorom, Školska knjiga — SN Liber, Zagreb, 1982, str. 53.

⁷ Taj zadatak prelazi svojom složenošću i opsegom okvire ovog uvoda u čitanje komičkih facendi pa njegovo ispunjenje ostavljam za drugu priliku.

HLAHLIŠĆONJO JOZOTA PEPETA CA SU GA ZVOLI BIT ĆE ROBE DUĆ ĆE ROBE

LUPEŽ

Burba Šime je imol desetak-petnaste godišć — pocel mladićak bit. A bus! A Bolnji Don! A glodan! Govori on sonsobon: »Da je bilo puj vidit u Marjanovih jesu omisili paršurot« jerbo glodan je. Dušal je on na vrotu, a vrotu napul otvorena zboga dima ol paršurot, i viri kako mocak. Storo Marjanova okrenila pul komina, a lumeta sviti na zorna i veliku je rešetou paršurot na stolu.

Dobro je, kako je storo okrenila pul komina, a on pomalo bus dotorkol do lumete — puff — puhal je, izgosil je lumetu. Izgosil je lumetu. E, e, storo se domislila da je lupež, da je lupež dušal na paršurate. E, nošla ga je di kjuje. A, tuce ga, e, tuce ga, »a, nesrićan bil, a, nesrićan bil«, a burba Šime sve kjuje, sve ji, i koko kacotih — toko paršurot.

Sal je cul di su se gurnjo vrotu otvorila i misli da će bit muški, da će ga éapat po da će ga dobro isfruštat. I onda je utekal.

— A, nesrićan bil! Ovo će bit bil Cingrija. Ovo je Cingrija bil siguro.

I sal, kako je on utekal odotlec, išal se je oprat na more. Oprol je ruke, oprol je obraz i sve kalkulo kako bi dušal do još koje paršurate, jerbo pena je sal čutil koko je glodan. Sel je na kolunu i sve se misli je ga teta Kate mogla poznat u škurini oli ne. Ni bil sigur je ga poznala ma mu je dražje bilo mislit da ga ni poznala. Sidi on, bajan, na kolunu i ceka da se ona velo svera ol aleroja na kanpanelu ol Komune popenje na dvonaste, da bi oni jid teta Kati bokun kuda pasol. Ceko on, a sve mu se snoga targo, a sve mu se skomine micu, da je bilo još koju zagrist. Otvoril mu se je apetid, ariju bi pogucol.

Gledo on, ma svera duro omice uzbardo. Ku će tu izdurat. E, ma vej ni bilo co cekot. Oputil se je dreto pul Marjanovih. Dušal je jopet na vrotu i cuje — teta Kate ništo gunjelo, ništo broji, nakostrušena kuda kvoška na jnjih. Vidi on da neće bit ništa ol paršurot. Ma vej ni bilo co rendit. Tukalo je olvarč tunjicu pok ca bude — bude:

— Teta Kate, na dobro von Bolnji Don — a teta Kate ni pet ni šest nego čapa metlu. Ma kal je burba Šime čutil metlu, fila on kuda da ga vitar nosi, a teta Kate za njin metlun:

— A nesričan bil, ovo ti je, a vroga požor da Bog do, a figura porka. Ma di si mi u ruke dopol, kućji sine, čapol biš bil Bolnji Don priko lebor.

U PROVISTU IS FONTON OL SPODIH

Font ol spodih je slicil na fjurin i ni se tilo puno da glolnemu coviku dujde na pamet kako bi se mogal kruha najist is otin fonton ol spodih. Ni gorega nego kal je covik mlad a glodan. Ariju bi izil. A burba Šime je tad bil i mlad i glodan.

Gledo on onega fonta ol spodih ca ga je ukrol u kafetariju iz maceta karot, gleda ga i sve kalkulo kako bi is njin mogal duć do kruha. Dušlo mu je na pamet da će bit najboje da nojde jelnega kunpanja jerbo ni bil sigur da oni koji primi tega fonta ol spodih umisto fjurina da ga neće okrenit, a boje je i podilit kruh is drugin nego dobit metlu priko tikve.

E, dobro je. Nošal on Jereta Čorina za kunpanja. Ispjegol on njemu kako bi nojlagje mogli duć do kruha i Jere je pristal da provo sriću po ca bude — bude. Nojpri su butali tega fonta mocit u vodu neka ona debelo korta olupade i, kal su tu ucinili i osušili sliku, onda je burba Šime tega fonta lipo pumnjun izgibol i butol ga u žep. Dogovorili su se da će u sutun puć u Bonacinih kupit kruha. Posli tega, dušal burba Šime doma i sve iskoco po kuhinji sal na jelnu, sal na drugu nogu:

— Vej mi ni potriba lavurat, vej mi ni potriba lavurat!

— A ca je vemu ludemu, oli je nošal blogo? — govori mati, a on jopet:

— Vej mi ni potriba lavurat, vej mi ni potriba lavurat! — A mati se izlamenije:

— Boj meni, ovo je poludil, ovo je sverima voltol. Sinko, bog ti pamet prosvitlil, ca tu govoriš? — A burba Šime ništa ne olgovoro nego sve iskoco i sve jelnu govori.

Kal ti je bilo, ova dvo su se nošla na rivu i sal burba Šime piloto Jereta neka poceko dokle se bokun zaskuri, si i ne užec sviću, jerbo se je onda svića sparanjala. Nose stu godiš se je sparanjala svića. Tenduraju oni, znos, ne bi se još bokun zaškurilo jer ca je veće škuro tu je sigurije za munitu kaku oni jimaju. E, ma kal je dušlo vrime da bi se mogla užec svića, vej ni bilo co cekot. Jere su se oputili is otin fonton ol spodih u butigu di se prodoje kruh.

— Dojte mi osan turtic — govori on storuj Bonacinuj, a ona ga gleda i cuđi se. Ni sigura je tu za ozbilno govori oli se iskerco, ma kal je vidila da on vadi fjurin, olma mu je izbrojila osan turtic i još mu je osan banic dola nose, a onda je bilo bogato osan banic. Jere je pomalo olmotol svuga fonta i lipo ga prostor na stolu, a onda je azvelto stol kupit one turtice i

banice sve predajuć da nebi storo Bonacina okrenila tega fonta jerbo onda vej ne bi bilo vrimenta da se tu blogo iskupi is stola. E, ma ni ga okrenila, ni ga okrenila, inkasala ga je. Zatvorila je škafet i dvigla se za užec sviću, a Jere pomalo vonka is turticami i banicami. Gledo ga je burba Šime i govori:

— Lipo pošta! — Podilili oni te turtice i banice i olma se puten zalogaju. Nisu još ni izili te turtice, a vej kalkulaju kako će jopet puć.

— Sal ni co puć tū a tū — govori burba Šime — nego ćemo puć do dvi setemone jerbo oni ćedu noć onega fonta ol spodih, znoš da je njima drogo brojit pineze. Vajo se storpit dokle njin oni jid bokun paso, dokle tu pok bokun ne sumre, a za tu vrime vej ćemo se nikako pasat is ovima banicami.

Soma, kal su pasale dvi setemone, ova dvo se jopet oparćoju za puć u provistu u Bonacinih. Oparćali su drugega fonta ol spodih i ispri butige cekaju sutun. I kal je dušlo vrime da bi se moglo užec sviću, Jere su se oputili su butigu po turtice, a burba Šime ga je ostol cekot iza kantuna. Ma, ben, Bonacini su Jereta adoćali još kal se je on ol vonka nazirol u butigu i oparćali su metle. Ni Jere uspil nonke proslovit kal su Bonacini navolili no nje metlami. E, da ga oni metlami po njemu, a on ne zno di će, ne zno kul će. A, tucuga, e, hrusta, e, mena, e, mena, e, mena, e, ma ujedonput Jere njin se izmakal, probil je front. E, uteka! Jere kako vul ispol maca.

— A ca je? Kako si pasol? — pita ga burba Šime.

— Kako son pasol? Vej se ne more boje. Somo mi je žol da sega puta ne moremo podilit tu ca son dobil jerbo son jo vazel somo svuj dil.

— Ma ca tu govoriš. Nemuj me cinit jidit. Doj ti meni muj dil.

— Tvuj dil je ostol u Bonacinih. Puj ga vazmi i nemuj se strašit da ti ga neće dat. Dat će ti i veće nego ca te gre kako i meni. Puj, ono još darže metle u ruke.

RIBAŠČINA PO MISEČINI

Burba Šime i Treći da će hodit u miscinu na more, a miscinun je zabronjeno, ne smi se na more hodit. Govori Treći:

— Ovo nesrićnjega ferola na Trupu da ne sviti, mogli bismo pasat is mrižami pul žola.

— Ne boj se ti za ferol, noć ćemo mi njemu lika — govori burba Šime Trećemu i, ni pet ni šest, ćapa on jedon matun i puc u ferol. Tako je te noći škuro bilo na Trupu pok su Šime i Treći bez stroha pasali is mrižami pul žola i išli na more.

E, ma ujutro se cuje glos da je nikur na Trupu razbil ferol, a ova dvo se smiju jedon is drugin kako su uspili puć na more a da jih nikur ne vidi. I oni se kuda interesiraju ku je tu razbil ferol, »koji je tu, figura porka, opravil, komu je oti ferol smetol?«. Raspitiju se oni za oti ferol, a sve se u sebi posmi-huju i kontaju kako će i dovecer jopet puć na more. Vesele se oni, znoš, kal u niku doba dohodi njima poziv is komune, poziv izboga ferola.

— No, sal smo napravili rapu moru. Ovo nos je siguro nikur vidil. — Pristrašil se je Treći. I ni bilo co, vajalo je puć u komunu.

— Vitaljić Šimune i Vitaljić Ante, jeste vi razbili feral na Trupu?

— Ne, gospodine, šjor Tone, mi nismo razbili ferol na Trupu.

— Ako ne priznate, dat ćemo vas sudu. — E, ma neće oni da priznaju. Brone se oni da tu ni istina, da ku je mogal na njih reć kal te večeri nisu nonke bili na Trupu.

— Kako niste bili kad vas je Ivo Mladineo prijavio da ste razbili feral na Trupu?

— Ma bit će on slabo vidil. To mi ne bismo ucinili. Tu ni istina.

— Kad ni istina, dat ćemo vas sudu, neka sud odredi što je istina.

Kal su izošli vonka iz komune, Treći se trese, trese se ol stroha.

— Ma ca te je stroh, ca te je stroh ol suda, jo ću dobit parnicu — tiši on Trećega, a veće tu govori da bi sebi dol kuraja nego Trećemu.

— Nakun nikoliko don, dohodi njin poziv za na sud. E, išli su oni kal njin je bilo za puć na Luku, jerbo onda je sud bil na Luku. Dušli su oni ujutro ranije na Luku i šetaju se toti isprid suda i sve se pensaju kako bi se mogli iskapulat. Umeju tu, adoćol je Šime Ivota, ovega ca je bil svidok. Kal ga je burba Šime adoćol kako njin se približije, govori on Trećemu:

— Mi ćemo dobit parnicu.

— Kako ćemo je dobit, kal će Ivo svidocit da smo razbili,

— Ma lako ćemo is Ivoton izoć na kraj, opit ćemo ga. — Oto ih je Ivo arvol i burba Šime nastovjo obo piću kako ne bi bilo zgorega ismocić kunj. jerbo sve mu se ništo justa suše, a cul je da je u Pendiše puno dobru vino. Dušli su ni toti blizu te kafetarije ca je doržol Pendiša, a pito burba Šime:

— A jesi ti, Treći, žedan?

— Bome jeson.

— A hoće Ivo pit? — a Ivotu ni bilo potriiba dvo puta reć kal je bilo obo vinu.

Tako su ona tri, dvo krivca i jedon svidok, seli za stolen u Pendiše da smoce garlo »jerbo ni ga u jelnemu žmulu, ni iz žepa, ni u žep«.

Piju oni tako, znoš. Burba Šime ciguto pomalo hoće-neće, Treći još i manje, a Ivo su se zasisoli žmula kako pijavica. Sal, kal ti je bilo, bado Šime Trećega i govori mu kako Ivo ne bi cul, govori mu:

— Znoš, Treći, tukalo bi ga bokun suspendit za vidit hoće ga ka'rida potegnit nose, neka znomo je mu još potriiba oli ne, da ne tratimo bez potriibe. — Suspendili su oni njega, e, ma je bilo dosta. Ivo su udij zalundrali u drugi kantun. Dvo listra su mu bila dosta. Dvo litra su ga rebaltala.

— Ti ćeš ga, Treći, ćapat is jelne bonde, a jo ću ga ćapat is druge. Tuko ga dovest do suda. Moća mi pul suda pok ćemo tamo sest dokle se ne pocme. — Čapali oni njega pol ruku i vode ga pul suda, a Ivo cavarjaju svega:

— S vragon i sud, ca će sud. Ku je tu vidil da pošteni judi razbiju ferole? Je tako? U njihovu tikvu se je ferol razbil, a ne na Trupu. — Cavarjo Ivo, a ova se dvo pogleduju i sve se posmihuju. Dušli su oni tamo i cekaju da pocme tu suđenje.

— Vitaljić Šimun, Vitaljić Ante — prozivo jih sudac.

— Evo nas, evo nas — jovjaju se oni.

— Jeste vi razbili feral na Trupu?

— Ne, gospodine sulce.

— Mladineo Ivo — prozivo sudac svidoka, a Mladineo su se ćapali za

manicu ol vrot . . . No, zamorsile su se Mladineotu noge i izvornil se je na tleh kuda da ga je kogod hitil.

— Kaki je ovo svidok, šta je ovo svidok?

— A eto ga vidite kaki je.

— Molin vas, Vitaljiću, izvedite mi ga vanka. — Čapali oni Ivota da ga olvedu vonka, a on bestimo na sulca boge da mu ploti fjurin, jerbo jedon fjurin je bila ploća svidoku.

Tako su Šime i Treći dobili parnicu. E, kal su dobili parnicu, kunteći izošli vonka.

— A sal ca ćemo? Ostavimo mi Ivota ovodi neka kredo, a mi homo će pomalo pul doma. — Išli oni tako pul doma, a Ivo ostol toti klamat da neka mu plote njegov fjurin, da neće oni njega lako privarit, da on zno koko je ploća svidoku, da on hoće svuj fjurin.

Dušla ova dvo u Komižu i vidi ih žena Ivotova di gredu:

— A jeste non vidili Ivota?

— Kako ne, vidili smo ga.

— A di je, kal će duć?

— Ostol je na Luku. Dobil je fjurin i ostol ga je polokat.

— A nesrićan bil, ovo mu je, mi cekomo za kupit kil pulente, a on ostol lokat po Luci.

STRAŠJIVI BURBA ŠIME

Burba Šime Cingrija je bil strašjivi covik. Bilo ga je stroh po noći hodit. I dogovorila se jelna kunpanija da ga vajo pristrašit. Donkle, kal ti je bilo, tu vecer burba Šime zaklimol za tavulinon u kafetariju. Dobro je. A ovi su se dogovorili da ga vajo ostavit somega, toti za tavulinon, i ova koja je doržala kafetariju da ugosi sviće i da ga potire vonka. I, kal je dušlo vrime kako su se oni dogovorili, budi ona njega:

Burba Šime, sve mi ovode spavaš po tavulinu, niti mi ne vazmeš kafu, niti mi potrošiš jedan dinar, niti jednu banicu.

— O, no — sal se je on probudil — ni nikoga! O pasjo dušo, ni nikoga! — i on je izošal vonka. A vonka škuro. Deset urih je, deset i pul je. I gledo vamo, gledo namo, ninder nikoga. »Sal ku će puj pul doma«, misli se on. E, ma adoćol je na Škoru užeženi španjulet. Sal je u nje dušal kuroj. Govori on sonsobon: »Kal fumo neće bit mortvi, homo će k njemu«. E, dušal je on k njemu, blizu njega:

— Dobra vecer!

— Dobra vecer, Šimune!

— A Visko, tu si ti!

— Jeson.

— Hoćemo puj pul doma?

— A meni se ne priši, a ako se tebi priši hol zbogon.

Sal Šime ne zno kako će is Viskoton duć na kraj, a bil je malahan covik, bil je moli covik ti Visko, i burba Šime ca će, prigni se, čapa Viskota i buta ga na rame. A Visko pocel pardecat semetat rukami, nogami, vikat.

— Pardecoj ti toti, ma si na ramenu i stoj toti. — I kal ga je tako donil

do svoje kuće, hišil ga je ća is ramena, a Visko pocel bestimat no nje boge, Isukarste, Dvice Marije.

— Krepol toti, kal nisi til duć na lipe, dušal si na grube.

TARGOVAŠKI PUTNIK OD OLOVA

Jelna kunpanjija dogovorila se da vajo privarit Skulora, a Skulora ni bilo lako privarit jerbo je i som bil veliki laživac. Ovi, ca su se dogovorili da vajo privarit Skulora, side jelne veceri na putu i razgovaraju se, vej po obicoju, obo težoškima poslima. Umeju tu pasoje Skulorova žena.

— Burba Vice — govori jedon od ovih ca su tote sidili — hoćete vi odagnat jelnega targovaškega putnika na Luku? Pedeset dinarih je za odagnat putnika.

— Tamo reci burba Ontetu Skuloru, burba Ontetu reci, on jimo bojega mula — govori Vice Marin. Kal je tu cula Skulorova žena, olma se ona fermala toti da se raspito obo temu putniku jerbo pedeset dinarih ni fajde bilo izgubit kal se jedonput pružo tako prilika. Sve su oni njuj rastumacili i ona tarcu doma da rece muža ca je cula.

— Onte, Onte! — vice ona njega još doli is polkića, a un je bil legal, bil je zaspol.

— Ca se je dogodilo?

— Hoćeš odagnat jelnega putnika od olova na Luku?

— Kojega putnika od olova, po Isukarsta, na ovu uru?

— Ma tamo da je niki targovaški putnik od olova. Ploćo pedeset dñnarih do Luke, azvelto se ustani da ga kogod drugi ne ćapo. — E, ustol se je Skulor, osedlol je mula i oputil se je tamo di ga je ti putnik jimol cekot.

Kal ti je bilo, nahodi Skulor tamo jelnega vijatura, ma ni ga dobro mogal vidit jerbo je bila nuć, a ferol toti ni goril, ali isto on je olma vidil da je tu niki puno fini covik jerbo je bil obucen u corni vestid i jimol tje klobuk na glove i jelnu valizu ca je puno pizala, a ni ni cudo da je toko pizala kal tu ni bil targovaski putnik ol perjo nego od olova. Pomogal je Skulor ovemu putniku da se uzjaše jerbo je racunol da ovi fini gospodin ni nikal jimol posla is mulima.

— Gut praća — govori mu Dundo, jerbo misli da je Tudeški — gut praća — i meće mu nogu u praću da se more uzjahot. Jedva se je ovi vijatur nikako uzjahol na mula, a onda je Skulor ćapol otu valizu i oputili su se tako put Luke.

Gredu oni, a ovi putnik sve mucu. Provod mu je Skulor ništo reć, ali kako ovi ni olgovoril, Skulor se je uviril da je tu neki furešt ca ne zno po našu. Gredu oni, gredu, gredu, gredu i omakli su lipi diš puta, kal cuje se iz daleka niki glos. Ovi putnik je pri Skulora cul da nikur vice: »Onte! Onte!« i kal je on to cul, govori on Skuloru:

— Mi kago, mi kago.

— O ovo će se vemu izemплу bit voja za posrat kal govori »mi kago« — sonsobon govori Skulor. Pomogal se je on njemu kalat is mula, da ne bi pol, i ovi putnik išal tamo pol jedon rogoć kuda da će ucinić potribu. Skulor je sel na otu valizu da se bokun olmori dokle se ovi putnik ne vroti, kal ujedonput cuje on glos žene di ga vice iz dajine:

— Onte, Onte!

— Poboga, ca je sal? Ku me vo zove? misli se on. Oto ga je žena arvala, sva zapihona, sva jilna:

— Onte, Onte, ca su nos privarili! Ni tu putnik, tu je Dundo. Zlo njin godišće njima i njihovemu vijaturu! — Kal je tu cul Skulor, kuda da se je ogonj u njemu užegal. Zaletil se je udij pol oti rogor da nojde Dundota, da ga ubije stinami, ma Dundota ninder, kuda da je u zemju propol. Jedino ca je ol njega ostalo, bila je storo valiza nasri puta puna stinjok i sramote.

STORIJE DINKOTA PEPETA IZ MOLE BONDE

Stroh

Donkle, Kovacićovi su jimali braceru. Bili su targuvci i navigali lis otun bracerun. I, za iskurtat je, na pet sicnja, u zezin ol Sveto Tri Kroja ili ol Vodokršć, da recemo po našu, oputili se oni is Komiže lis otun bracerun. Ma u putu ih je čapalo slabu vrime i ni bilo co, vajalo se čapat purta dokle je bilo na vrime. Tako su oni dušli u porat ol Jokjucine li armizali se, a doma su se mislili za njih kul su i kako su.

E, ma dušli oni u Jokjucinu prinuć. Slabo stajun. Onda se je tu nominalo — slabo stajun, Vodokarščo. Ovaki je bil proverbij starinski, bili bi rekli da Vlah jače i daršće i sve pito kal su Vodokaršče. I tu su onda kalkulali da je tu jelna puno arjavo stajun jerbo ni bilo motorih nego na jidra. A u zezin ol Vodokoršč, u crikvu Svetega Mikule u Muster govorila se je vecernja. Tu je bila glasovito vecernja u jono doba. Tu se je zvola vecernja ol Vodokoršč.

E, dobro je. Oni su arvali u Jokjucinu. Ma sal se njima snoga targo da je bilo puj do u Komižu skocit jedon od ona tri brata. Na brodu su Mikić. Ivić i Lolo, a vanjota ni bilo oti put, nisu jimali. Jer vanjo je bil kako sluga. Da je bil vanjo, bili bi vanjota poslali u Komižu dat port da su arvali u Jokjucinu da se za njih doma ne misle.

I sal, ona tri brata, kal su se armizali, cine konsult jerbo sva tri se strašidu. Strašidu se Bakota, mortvih, Moteta Macića i tako daje. E, donkle, cine konsult ona tri, a ne zno se koji se veće straši. I koji je parvi proslovil, govori ovako:

— Znate ca je, naši, ca son jo promislil? Tukalo bi puć u Komižu priko barda dat našima port da se za nos ne misle, da smo arvali, jer kal smo u Jokjucinu, onda smo na siguro. — E, ota tri brata govore jedon drugemu:

— Koji će bi tako dobre kondote da ide u Komižu dat port? Koji će bit tako junaškega sarca da se ne bude strašit, jer sal je borzo sutun? — Kako je borzo sutun, oni racunaju da bi onega koji bi išal pul Komiže mogla čapat noćina gori kolo Kapelice na Zagrebenje. Sal oni racunaju: »Lako je još hodit dokle se paso parve kuće, ali pak kal ti se zaškuri, kal se paso parve kuće, pok do Komiže po škurini«, a stroh ih je. E, ma pokojan Lolo, ca su ga zvoli, tu je bil mlajji brat, on će ono kuda kojejoson:

— Ca se strašite, jo ću puj doma! Jo ću dat port!

— A jesi za tu?

— Jo son za tu i putujen. Venja vamo procak, ca je za vazest i neka gremo.

— Ala, dobro je. Kal si k^untena^t putuj, ali znoš, lipo pametno. Prikriži se pri nego ideš ča, moli skonzure puten kako po obicoju, razumiš, ali vazmi sobon i sabju neka ti se nojde pri ruci ako ti bude ol potrebe.

— E, ni druge, vajo putovat. Vazel je Lolo procak, vazel je sabju, izlamenol se je.

— Bog!

— Bog! — Ni toti bilo otezonjo, jerbo se zboga noćine boji, razumiš da ga ne čapo nuć, da ne dujde no nje Bako, mortvi, vile, Madić Mote, ca su zvolj, i tako daje.

E, oputil se je Lolo, za iskurtat je, pul Komiže. E, gre. Dobro je, gre, gre kojejason ono, ma još ni ni mrok, nonke sutun ono, ma sunce je u more. E, putuje on. Sal dobro je kal gre priko Jokjucine. Jo znon, kuće su rilke, onamo dvi, onamo jelna, rilke su kuće, ali digod vidi kojega covika pok mu je ono još, znoš, sarce dobro. Kuraja je dokle je digoto vidi kojega covika. Ma kal je dušal nondi pri Doncetovo, ucinil se je sutun. Ma on govori sonsobon: »Makor da mi se je vo osutonilo kal son nizdose«. On racuno da bi boje torkol kal bi mu bilo nizdose. I gre, gre. Sal, kako se pocelo mrocit i kako je on strašjiv, on sal na putu ca vidi-vidi, oli vidi cmij, oli vidi pelin, vidi niku stinu di se bokun bili oli škuri, oli ca ti ga jo znon, njemu tu cini strašilo. E, kako se straši, straši se som sebe kako strašjivi covik, i sal je njemu svaki pelin, svaki cmij, svako stina, sve su tu njemu strašila. E, moli skonzure, gre napri, gre, gre, gre i, kal je bilo, dol se je nizdose. Dušal na Kapelicu i nizdose. E, nizdose grabi on, gazi on, siromah, potan kako kunj. Ma kal je arvol na Roskrižje, vidi on ispri sebe di se ništo bili. Sal on racuno da je tu Mote Macić. Na toliko je on intopih na temu dugemu putu dušal dosod, ma kal je dušal na ovega u bilo ni vej bilo co napri. »Sal smo na tvordi intop. A long ben«, govori on sonsobon. Tu vi ne poznajete kaki su to bili judi, nonke ih jo dobro ne poznajen, ali tu su bili judi nojmanji u Komižu, razumiš, a bili bi uvik govorili kal bi se bili is kin zavadili, ono kurajon bi bili rekli: »Prikinut ću te, znoš!« Tako i ovi Lolo kal se je nošal na Roskrižje pri otin u bilo, govori on njemu ovako:

— Kume, cin put! — Mⁱsli on da će se ova bilo hudoba njega pristrašit pok da će moć pasat. Ali »kume« mucj, »kume« stoji na misto. E, govori on drugi put:

— Kume, cin put! — ali on se inkantol parvi put kal on njemu ni ucinil put, kal se ni makal.

— Kume, cin put! — provoje on i treći put, ma »kume« sve stoji na misto.

— Kume, zaklinjen te vecernjun ol Vodokoršč da me pustiš! — Ma »kume« ni mak.

— Kume, zaklinjen te ponovo vecernjun ol Vodokoršč da mi uciniš put! — Žastokin je tu on gloson izgovoril, kuda da će tu bilu strašilo gloson probokat, ma jopet ništa kuda da nonke ni ni proslovil. »Sal smo na tvordi intop«, misli se Lolo. Gaće mu se tresu, a vloji stoje svaki osobito da se tu ne more izreć. Sal on racuno, ako se vroti nose, do Jokjucine je dugo, a tu bilega cuda jimat za sobon... nonke promislit.

— Kume, prikinut ću te! — Zavikal je Lolo i zviznul sabjun po temu bilemu. »Kume« na misto, a sabja ni mak. Ni vej bilo co ni molit, ni kumit, ni pririt. Vajalo je iskapulat guzicu i Lolo je iskocil pol put i čapol rota dreta

pul Cimićovega podonka i tarkatanju, kumpore, razumiš, pul doma i kako je koji korak činil, tako su torniči ostavoli za njin, tako je srol gaće ol stroha. I dušal je doma svi zapihon, svi išporkon. E, dušal je doma.

— A ca je? Ca se je dogodilo? — Pitaju ga u strohu. A on ne more nonke prosloviť.

— Ma ca je, jesu poginuli? Jesu živi? Di su? — Čapol njih stroh. Ženske su pocele plakot. Tamo ga rede, mažu, ca jo znon, spasiju ga, peru ga. Nastala je veliko uzbuna u kuću. Svi kalkulaju da se je brud potopil i da se je somo Lolo sposil. Lolo bi til progovorit, mucu se za izreć, ali ne more. Svi placu, naricu, bogu priporuciju duše Miškića i Ivića, sviće užiju . . .

Kal je Lolo posli nkega vrimenta dušal do beside, onda njin je on svu tu katastrofu isprovjol, kako su dušli u Jokjucinu pri slabin vrimenon, kako se je on oputil pul doma za dat port, kako je na Roskrižje dušal na jedon bili intop, kako ga je zaklinjol vecernjun ol Vodokoršč, kako ga je provol sabjun prisić, kako mu je oti bili ukrol sabju . . . Provje on tako, svi okolo njega kuntenti ca su Ivić i Mikić živi, kuntenti, a vlosi njin se ježe ol te bile hudobe obo kojuj Lolo provje.

E, dobro je, sal se racuno obo otima intopima, kaki je tu bil tvordi intop, sutradon kal su se ustali, da je bilo puć vidit di je ti intop bil, je co kaki bilig ostol. E, da je bilo vidit hoće di co noć jer Lolo je tu ništo tvordo opisivol kaki je tu bil itnop da je tu strahut činilo.

Išli, kal se je rasvanilo, na Roskrižje. Išli oni tamo i gledaju di je bil, kako je stol prema temu kako njin on kože, kal vide oi tote jedon obiljeni trinkun ol rogoca i sabju zabodenu u trinkun. Pen su sal znali zoc se oti kumpor ni makal kal ga je Lolo zaklinjol vecernjun ol Vodokoršč.

Priko škoja za kacjolun i trinogami

Donkle, gonci gone vino is Poja u Komižu. Tu su bili Sibe Tajaboskotov, Luka Skulorov i, otac mu, Onte Skulorov. Gredu oni i provju obo svemu ca njin u dugemu putu pamet na jazik donese. Tako se je Sibe Tajaboskotov pofolil ovuj druguj dvojici da su mu sal, fula bogu, sve teće i lopiže stanje jer da su uceri dušli Cigoni u Komižu i da su mu sve kalajisali, da vej ni potriba pecun zastanjovat rape i da vej ni stroha da će izbina isteć iz lopiže, a da njin je dol i jelnu kacjolu i trinoge da mu poprave, jer da vej nisu bili za ništa, a kal se jedonpuť trati, neka se trati, ni ga u dinar.

Kal ti je bilo, sutradon u svanuće Skulorovi su osedlali mule i oputili su se pomalo pul Poja. Ma kal su dušli na cestu fermali su mule da pričekaju Sibeta Tajaboskotova jerbo je nikemu ol njih palo na pamet kako bidu ga mogli privariti da su Cigoni holćali iz Komiže. Malo poza temu, cuju oni doli ispol cimiterija niku živu i olma su poznali po zvončiću da je tu Sibetov mul. Kal je pasol cimiterij, vide oni Sibeta di goni mula, a ne jaše jerbo je on milovol mula izboga dugega puta. E, oto ti Sibe na cestu.

— Dobro jutro!

— Dobro jutro! Ca je naši?

— Ca je, a ovo.

— Kaku će vo vrime?

— A jugo je.

— A hoće vo dož.

— A mogal bi lako — olgovoro mu Onte — perke su se Cigoni rano jutrus raskokočali kal su pasovali pul Poja. Ne komodo me. — Sibe se je ujedonput sprenul kuda da ga je kogod odizoda šilon ubul kal je cul za Cigone.

— Ca govoriš Onte? Ca su Cigoni?

— Amu ti govorin da su pul Poja omakli. Još pri nego smo se mi oparćali, oni su zamakli gori pul ceste.

»No, ca ćemo sal? Da je bilo za njima. Ma iku će jih arvat? Adijo Mare i trinoge i kacjola. Ni tu laka, kacjola prinjašnjo, dobro. Doduše, bila je bokuncić probijena i rucica njun je hlamola, ali kal se popravi onda je kako novo, a trinoge nisu bile boznose co, ali jopet, kal se užunto ona noga ca je bila olupala, ne bi se prominil nonke za one iz butige«. Gre on puten i sve mu se tu sal varti po glovi i ti Cigoni i te trinoge i ta kacjola. A Luka i Onte sve badaju mule da bi omakli pri Sibetom jerbo cine konat da bi se Sibe mogal i pridomislit, a alko koga puten inkontraju da mu recu neka Sibetu potvordi tu obo Cigonima jerbo on će siguro pitat za njih.

Kal su pasali Šćeće, vide oni kako sumpre njima gre jedon covik. Ko je — nilki Sulićov.

— Dobro jutro!

— Dobro jutro!

— Slušoj — govori Onte Suliću — za non je Sibe Tajaboskotov. On će te pitat za Cigone da jesi jih stol. Recu da jesi jerbo smo ga mi privarili da su Cigoni išli ća iz Komiže, a u njih su mu trepije i kacjola. — E, malo posli tega staje Sibe Sulića:

— A jesi di stol Cigone?

— Jeson, je borba. Jutros su rano pasali pul Poja.

— A, figure porke, ca su mi opravili. — I ni bilo druge nego put pol noge i pul Luke. Ostavil je mula tamo di se gre pul Žene Glove neka pose i som se je oputil pul Luke da jovi na jandarmeriju neka fermaju Cigone da ne bidu portili iz škoja, razumiš, jerbo da su mu ukroli kacjolu i trinoge. Kal je on tu sve isprovjol kapoposti ol jandarmerije, govori njemu kapoposta:

— Nisu Cigani došli, još su u Komiži.

— Ma je, jo son dvojicu pitol i rekli su mi da su pasali Cigoni.

— Ne, oni su još u Komiži. Mi bismo to prvi znali da su otišli. To će vas bit netko prevario. — Kal je tu cul, dušal je u nje kuroj i kuntenat se je oputil iz jandarmerije pul Žene Glove.

Cili don je Sibe Tajaboskotov trafigol po škoju za kacjolun i trinogami, nahodil se je kako tovor i žurnotu je tega dona izgubil izboga Skulorovih, ma se je veće veselil da će jopet vidit kacjolu i trinoge nego ca se je jidil na ona dvo laživca i fafijuna.

Jubov za šumicu

Dragodid je jelnu molu selce, onako nikoliko kuć i toti su živile tri-cetiri famije, a bilo je i nikoliko lipih divnjic. Tamo malo daje ol Dragodida, kako se more glosnit, jelnu je drugu selce ca se zove Rudine. U temu selu je živil

jedon mladić, vako stariji mladić, Tone Latetov. Jimbol je jelenu kenju, jelnega pulića, tri-cetiri koze, dvi njanjice i jelnega jarušića. Hodil je is kenjun u šumicu ili u darva, is tin se je zanimol i tako je živil.

Sve se je nazirol na one divnjice iz Dragodida, ma ni znol nocina kako bi do njih dušal. Kal bi hodil iz buska bil bi se iz dajega nakantol neka ga ote divnjice cuju u Dragodid. E. A jelnu je uvik spominjol. Anka se je zvola i on bi je spominjol i u kantonju. Anka je bila nojlipjo u Dragodid i Tonetu su se lesto uši isteplile za njun. Sve se je mislil kako bi njun iskozol svoju jubov i dokle je u busak cipol darva sve bi se lipo domislil ca će njuj reć i kako će njuj reć ako je digod u putu trefi, ma kal bi dušal na čoncu ni mogal duć do beside nego bi nizo nju pasol glovun u tleh. Ali kako je Anku puno volil, ni mogal a da njuj na niki nocin ne do znat koko je voli i zatu je veće putih užol, kako ga nikur ne vidi, raspartil brime šumice u njezinemu dvuru neka njuj ni potriba svoje ruke po busku garnjat.

Tako je vrime pasovalo, a kako je Tone svoju jubov somo šumicun iska-zivol, Anka se je, pari, ol njega ohlodila i drugemu se mladiću obečala.

Kal ga je jubov iznevirila, vej ni u Dragodid šumicu gonil, ali je kantol još žešće nego pri. Tamo kal bi dušal na Kunjsku Glovu, kal bi otvoril bondu ol Dragodida, a bil bi jahol na kenju, onda bi on na svi glos pocel kantat da bi cilo bonda oldovala, neka ga cuje Anka, neka ga cuje cili Dragodid:

Na Tirolu pucaju topovi
Na Tirolu pucaju topovi
Na Tirolu pucaju topovi
Reć bi da su nebeski gromovi
Na Tirolu kad je bitka bila
Na Tirolu kad je bitka bila
Na Tirolu kad je bitka bila
Ajme majko rane san dobila.

Onda jopet ol Manjareme:

Manjarema viteški se brani
Manjarema viteški se brani
Manjarema viteški se brani
Talijane pobije i rani.

Ovo je pisma još kal je bil boj pol Visen i on je sve tu izmišol i ol Tirola i ol Manjareme. Onda jopet:

Veseli se Dalmacija slavna
Veseli se Dalmacija slavna
Veseli se Dalmacija slavna
Koja jesi na glasu odavna.

— Aca, pule!

Iako su pali u nevoju
Iako su pali u nevoju
Iako su pali u nevoju
Junaci su još na bojnomo poju.

— Nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà!

Jalna Anka, jalna si propala
Jalna Anka, jalna si propala
Jalna Anka, jalna si propala
Ako meni šumicu ne vratiš.

— Naca, kenja!

Ako meni šumicu ne vratiš
Ako meni šumicu ne vratiš
Ako meni šumicu ne vratiš
Sedan godišć ti ćeš bolovati.

Kal se bude na brode loviti
Kal se bude na brode loviti
Kal se bude na brode loviti
I komiške barake soliti.

— Nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà!

Oni fjoke ne postole meću
Oni fjoke ne postole meću
Oni fjoke ne postole meću
Neka njin se mladići nameću.

— Naca, kenja!

Talijanska jedna četa vela
Talijanska jedna četa vela
Talijanska jedna četa vela
Potonula usred Dardanela

Talijanski jedan kacijatore
Talijanski jedan kacijatore
Talijanski jedan kacijatore
Potonuo u Jadransko more

— Nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà!

Ako meni šumicu ne vratiš
Ako meni šumicu ne vratiš

Ako meni šumicu ne vratiš
Sedan godišć ti ćeš bolovati.

U Komižu malo nan je stanja
U Komižu malo nan je stanja
U Komižu malo nan je stanja
Pul Tirola duga putovanja.

— Naca, kenja!

A tornistar koji piza dosti
A tornistar koji piza dosti
A tornistar koji piza dosti
On će nama salomiti kosti

— Nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà pule, nà!

Duše blaga

Donkle, tu je bilo nose puno godišć kal se je u Komižu osnovolo tamburašku društvo. Tu je bil Matejo Andričjonin, tri brata Napulincinova, jedon Bradica Miskinov ca su ga zvolil, on je svoršil tamo u Bonezajere, i dvo brata pokujnega Meštra Anzulota. I tu su svojta ovi Meštraanzulotovi i ovi Bradica Miskinov. Na Rudine imaju. Na Rudine imaju kuću, imaju tamo zemje, ca ti ga jo znon, i išli jelne subote, bila je stajun ol motonjo, na Rudine da princõe tamo pok da ujutro motaju. Vazeli su sobon spizu za veceru i sutra za rucak, kupili mesa i tako daje za ucinit fraju i motat.

Lipu vrime. Bonaca. Dušli oni na Rudine i tamo se olmorili, veceroli. E, ma dušlo njin je na pamet da su u Dragodid Vlahovi, nedaleko ol Rudin, i znaju za Froneta Vlahova, Cetiri Grada ca su ga zvolil. I bit će nako, znoš, okolo barz jelnaste urih, pulnoća. Mises sjo, lipo nuć, tiho. Dušli oni u Dragodid u dvuru Froneta Vlahova. Tišina. Nikoga ni cut. I pomalo su na parste dušli peta vrot. I, kako jimaju tamburice sobon, udaraju u tamburice, a poceli su pismun: Tiiiiihee nooooooooooćii mooooojee zlaaaatoo spaaaaavaaaa. I tun pismun napri, kantaju, zvone, lipo, mirno, sesno. Nisu cinili nikakove divjarije. A pokojan stori Frone bado ženu Jelu, bado je:

— A cuješ, Jela?

— A ca vi zovete? — Ona ga je zvola »vi«.

— A cuješ co? — on njuj.

— A cujen, cujen — ona njemu.

— Ni co, vajo se dvinut naši svikolici. Ovo je od romonje umor stori Papin, ništo mu je potriba, ovo su dušle duše blaga — govori stori Frone, ono po njegovu, a on je oštro govoril, bil je reseluti covik, znote, brodun onako, stori, reseluti. E, napravil ti je ti stori alarum, znos, alarum, svak se vada dvine.

— Ni druge, naši, vajo molit skonzure da bi te duše blaga kako goder išle ća. — E, molidu, molidu oni skonzure, tamo, ca ti ga jo znon, svetega Vicenca Ferarija, svetega Mikulu, svetega Bernarda i tako daje. Ovi stori

Frone govoril je vele latanije, a ca mu je bil sin starji, ca su ga zvoli Ispareni, on je govoril mole latanije, a Anton je lutinu goril na kupu neka dñimi, kako ono kal se lazi, neka oni dñim olnese duše blaga, neka tu pomalo objidri i neka is otima molitvima i skonzurima ide ća.

Ovi, kal su iskantali svu tu pismicu lipo, sesno, pomalo su išli ća. Oni unutra se oslušiju je jih već cut vonka iza vrot. E, ni jih cut, ni jih cut.

— Vilte naši, iskodili smo jih, iskodili smo jih kurajon. E, dico moja, vi ste još mlodi, vi tu ne znote... Vako niku godišće, kako mi je kozol oni Manjarema ca je za gvordiju kampestra, oni su se grijoli pri komin u kućicu jer jih je bil ćapol dož na Zagrebenje pok su se bili gole kože ismocili. Bila je nuć. I znoš, kože mi on, duše blaga su duše u dvuru. Veliki žomor. Armonike. Trumbetice trumbetaju, iskre glavnjice. Kako mi je kozol, jimali su is njima persi per persi. Tri ure dekontine molili su skonzure. Bila je inkatura iskodit jih. A ca vi mislite da je tu kako kogod govori. E, dico moja, gospodin bog je i visoko i baso. Ala, holte leć. Vajo zaspal dvi ure. Jo ću stot atento kal zvizde Gvardijule istecu priko Bandirice na četiri parsta povar barda pok ću vos jo probudit. Puć ćemo na Cisti Rot, namo di se naziro punta ol Sikiro, olvarć na zubace. Sutra su Svi Sveti, pomogli nos, da jimomo co blagovat.

I tako su is molitvun legli, prikrižili se križen božjin. Zaspoli. Kal je osvanila nedija, burba Frone, a bil je puno bogobojazni covik, oputil se je is famijun pul Komiže za na misu. Tega jutra misa je bila u Guspe i, pri nego misa pocme, judi se iskupe pri crikvun i razgovoraju se vej po obicoju. E, ma burba Frone bi želim provjat ca se je nike noći dogodilo u Dragodid.

— Ma provjat ću von — govori burba Frone ol Cetiri Grada — provjat ću von jelnu ca se je noćaskojac dogodilo u Dragodid.

— Ala da cujemo, ca je tu bilo, provjite.

— Dunkve, borba, tu je bilo vako. Mi smo legli kako obicno, kal okolo pul noća, cuju se nike armonike. Ma borba, armonike su tu bile kake moje uši nikal nisu cule. Olma son jo, borba, kulpil da su tu duše duše blaga. Duše blaga, a ca vi mislite. Tu je od romonje, ako se ispominjete, umor stori Papin i siguro mu je ništo bilo potriba. Onda son jo, borba, ucinił alarum. Svi smo se dvigli i onda smo molili skonzure. Jo son govoril vele latanije, a naš stariji mole latanije, a Anton je lutinu na kupu smudil i tako smo jih, borba, iskodili. Iskodili smo jih kurajon.

Burba Frone ol Četiri Grada i komisko mladust

E, dico moja, nismo mi kal smo bili mlodi jimali ovakih vicijih kako danas. Ni bilo televizijih, ni bilo radijonih, ni kina, ni fojih nego si se tukol som zabavit kako si znol i umil, a mladosti se i ni teško zabavit jerbo di je mladust toti je i smih i kanat i skerci i pantomine. A smišnih storiñ judih je uvik bilo i nojslaje smo se is njima znali nasmiat jerbo starust je uvik mladosti smišna kako ca je mladust starosti dezvijona i nevujna.

Burba Frone Vlahov, ca su ga zvoli Cetiri Grada, živil je u Dragodid, a ol nedije bi dušal u Komižu za na misu. Bil je antiki covik, starinski, a puno dobar i bilo mu je drogo da se covik is njin fermo. U dvuru je jimol jelnu smokvu, lipu zelenku, i užol je sidit ispri' kuće pol smokvu da mu je mularija

ne obere. Mi mlodi, a bili smo tad roba osavnaste — dvodeset godišć, veće smo se putih vartili okolo te smokve, a digod bi non išlo za rukun da privarimo burba Froneta i da se najimo smokov. Stoli bismo atento kal on intro u kuću, a onda bismo arganelon vezali vrotu za smokvu da on ne more izoć kal nos adoć. Kal bi on vidil da smo ga zatvorili, bil bi ol 'nutra bubol pestima na vrotu i vikol da će nos zadovit kal nos atrapo, a mi smo se smijali po gronami i gucali smokve kako kalebi sardele. A kal bismo se najili do mile voje, bili bismo prisikli arganel i utekli.

Ma veće putih smo se užali i fermat is burba Froneton da ga cagod pitomo jerbo on bi lesto zaboravil ca smo mu opravili, a isto tako ni se ispominjol da smo ga mi tu istu vej puno putih pitali i da non je obo temu vej puno putih kozol. Ništa ni bilo smišnije nego 'kal bi on iskupil one njegove vije i oštrin, resolutin gloson olgovorol na tu ca ga mi pitomo.

— Dobra vecer, burba Frone.

— Dobra vecer.

— Ma di je vaš Francile? Ni ga vidit, ca hoće reć?

— On je borba u servicij.

— U servicij je išal! A di je? U koju misto?

— On je borba u Macedoniju, u Veles.

— A u koju vojsku je, u koju struku?

— On je, borba, u trupu ol kraja.

— A on će bit, burba Frone, u kavaleriju?

— Ne, borba, ne, on je u fanteriju.

— Ma co u fanteriju je!

— E, borba, e, ni mu laka kako piše.

— A on će bit sarža, burba Frone, je?

— Ne, borba, ne, on je prosti fanterist.

— A mustrat ćedu ga oficiri tamo na placu?

— Neka, neka, neka zno ca hoće reć tuji kruh jist. Ma poslol non je i letrat. Beleca ga je, borba, vidit.

— A bit će se natustil?

— Jelnadeste kilih da je kresil. E, vidite dico kako je kal se je daleko ol motike. Motika gaće dere. Jeste culi?

— A ca je, jimo pinez?

— Vazel je, borba, ol doma trista dunarih. Tu će njemu durat cilu vrime dokle bude u servicij jerbo un ni borba raskolašen kako današnje komiško mladust. On ne gre po traversicoh kako oni Kate sin kal je bil u Sarajevo pok je sve po traversicoh istratil. A piše da jelne postole jimo — na puntu gvožje, razumiš, na puntu gvožje, i da mu se vej ni potriiba mislit za postole kal doma dujde jerbo da se pol njima stine karše. — Tako non burba Frone provje, a mi se sve badomo i posmihujemo u tleh. I sal kal ga vej mismo jimali co pitat obo sinu vajalo je cagod drugu izventat.

— A jeste vi kal, burba Frone, na more hodili?

— Jeson na more hodil? Somo cetardeset lit na Palagružu.

— Cetardeset lit na Palagružu!

— Cetardeset lit. Pok Brusnik, pok Svetac, pok ovodi po Vali. Sve son jo tu, borba, promutil.

— A is kin ste užali hodit?
— Bil son, borba, is pokujnin Bonacun sedavnadeste lit, bil son is pokujnin Lukun Kuzmicinin dvonadeste lit, bil son is pokujnin Luceton Begovin trina-desete lit.

— Koji je tu bil?

— Luce Begov! Sal ću von provjat, bars kal ste donili na pamet jelnu facendu is Palagruže kal su me bili iskarcali na Babu za oplavit. Ma pumnjun slušojte. Jimali smo vako dvo-tri barila sardel, a na sunca istuk. Oplavil jo dvi tunje. Svako u svoju ruku. Bila je skoloda i ćapa jo dvi sesule sardel i sedi na Babu. E, stojin jo tako bit će jelnu kus ure, znoš, ma nikoga.

— Kako se niste istufali toko stot pok nikoga, na Palagružu jopet, a onda je bilo ribe kako mora?

— Ne smi se istufat. Nonka na pamet. Stojin jo atento, znoš, tako... Niku doba, razumiš, nikur je dol bekodu, a jo son, borba, olma son jo kulpil da je tu kirnja. Azvelto jo omotoj okolo sike i pol nogu ovu drugu tunju i agvanta. Doj bekodu i tira. Znoš, tiron jo, tiron, a gledaju me namo naši. Oni su daleko bit će dvi uze robe, onamo love na konjce. Ma sal jo nimon kal njima nonke ucint mot. Tira, tira, e, borba, tira. Tukalo mi je i namolovat veće putih. Tira, tira. Oto ti je, borba, kirnja ispol kose na Babu. Jeste kal bili?

— Kako nismo bili. — A vraga smo do tal mi kal bili.

— Zagarli se jo, zarameni se is njun. Čapoj je jo, znoš, za grivu, trisni je obo silku. E. Toti laji. I uzjasi se jo, borba, priko nje kuda na tovara. Zadovil son je. Sel son no nju i sal stojin atento na drugu tunju. Tako malo vrimena, nikur je dol bekodu. Tira, tira. E, ma vo je siguro morsko zmaja, znoš. Vo je siguro morsko zmaja. Tira, borba, tira... Tamo ujmi marinu ol osan kilih. I tal su dušli vi naši. Vidili su di jo tu manevron i dušli su i pribarkali ribu tamo. E, veseljo tamo, brate, razumiš. E, sal homo ća na žolo i tamo pok ikuhoj, ispeci i najij se.

I tako bi se burba Frone bil naprovjol: koko je ujol na Babu, na Kobilu, pok tamo na Pupak... Pok pul doma kal su hodili da su jimali osandeset barilih sardel i tu saldonih, pok išli u Sušac ol pojode, pok kako jih je nevera ćapala priko noći, pok u Sušac noćili, pok jopet nevera priko lneva. Tako ti je on tu provjol, a mi smo se veće putih is njin nasmejali.

Godišćo su pasala, puno je godišć ol tad pasalo i mi smo sal ostarili, ma ni stroha da ćedu se mlodi is non iskercat jerbo danas mlodi jimaju manje vrimena nego onda kal su cetardeset mij vozili na vesla.

SMIŠNE KATASTROFE BURBA BEPOTA SIKRETOVA

Pri neverun u gustirnu

Razumiš kumpare, subota, ne — petak. Gremo u rotu. Uzjaholi smo se na Zlatu, kenju, po Isukarsta, a boje reć Zlatu nego kenju. Je vako? E, sal neka se razumimo alavija.

I muj kumpore, mi smo butali kariko di baso, gori u Sprojkovo de maistro. E, napartili smo Zlatu. Dvo veliko brimena šume. I kal ujedonput ćapol je veliki dož, dož, kumpare, boga ti, ni ti meni ni jo tebi, a garmi, lanpo, puše kako sijun. E, sal di smo?

Nison se jo ni okrenil, kal muj kumpore, jedon žastoki reful rebaltol Zlatu. Za onu guspu Isusovu, kako borka u neveri is punin jidrima. Rebaltala se je Zlata i pritumboje se niz one pristave, niz one savurnole. Za Isukarsta boga, vitar olnil Zlatu! I ca ćemo sal? Ala u gustirnu. I bog je dol da smo zatakli oni gropij od oglova za onu bartvelu gori ol bucola na vorhu. I tu nos je sposilo, ti oglov, a da ne, bilo bi tukalo prinočit.

Sal kako ćemo? Karga, karga, ni ti meni ni jo tebi. Gori huka, dož, judi — bogu dušu, bog je neće. Tece gustirna. Šćiko voda nutra iz pjacete. Šćiko tu kuda da si otvoril ždrib ol banjenice. Di smo sal? Udušit ćemo se. Ma da je bilo kako goder tu rapu zatapunat da ne gre voda nutra. E, ma sal je milo iskidot, boga ti, košuja je dobro. Ma ni co, vajo iskidot krilo ol košuje za zatvorit gori onu rapu da nos voda ne uduši.

Iskidoj krilo ol košuje, a zmaja ispol mene! Benti karst! U koje smo sal jesero, a ne moremo se isat. Boga ti, Andrijonaaa, nećeš mutit ni ti mene ni jo tebe već. Ma znoš, kariiko di baso. E, karga, karga, ma ca će ti kal je jaciji dož nego ca se jo mogu isat gori. Ne do ti mak. E, jebi ga. Toti tuko kvocot. Sve zmaja lete ispri nos. E, bila je jedon metar duga i veće. Plešće ona, plešćen jo po vodi. Jeben ti karst, ovo ti je! A ne moremo se čapat kuventa gori. E, tuko prinočit, ni skercih, boga mi ti govorin. Ne moremo se isat, ma ne moremo ol doli arvat do gori. A da ni bilo tega oglova, Isusa mi, tukalo bi bilo prinočit, ni bog me ne spasiye. Ne bi se mogal dvinut, ne morem arvat. I meni dušlo na pamet tu konopa (kako viši i čapa se za njega i karga i karga i karga) smo se rekuperali. Sal znoš, jo od one brive, razumiš, od one brive... e, bit će visoko... gustirna je kako vi zid visoka, a kupina, benti neću go... ma znoš kojoj, veće nego gustirna, a jo onun bramun puf glovun, dunglovun, kako dupin za sardelun, u kupinu doli soto. Ma sal se ne moren iskapulat. Pri je mocilo, ma sal i moci i bode. A Andrijonaaa mojaaa! Sal ti toti budi pametan. Ni pameti vej, nego snojdi se kako moreš.

I snošli smo se. I gremo. Zlate ni. A sal di smo? Dujdi na Sveti Mihovil... Zlate ni. A ko će se vej okrenit pri dažjen gori, a tuko prinočit digod, ni co. Volta de mafstro, jopet po roku. I muj kumpare, onda smo je nošli. Pritumbala se je pol put, glova u kupinu, noge pul neba, Andrijonaaa, sal kako ćemo, a dož veliki. E, leterali smo je kupine i napartili i dušli doma jo i Zlata, mokri kako da nos je kogo u more hitil. I ca se je rešilo ol tega, tu je donilo katastrofu ismicit se i ohlodit se i mi smo ogrizli do punture. Cetiri mjesa smo stoli u posteju ol punture. E, toti Andrijona, ma paga i Andrijona, ma paga i Zlata.

A da ni bilo puć u gustirnu, bili bismo poginuli živi. Sila je tu bila, propju sila. Po Isukarsta, kako ćeš drugacije? Ali tako, ali nikako. A mi smo išli nutra kako makako i jebi ga tu. Sal stojte is zmajun toti i do kolin voda i iskidoj krilo ol košuje, a? A veće je vajalo krilo ol košuje nego ni Zlata ni šuma. En ti boga! Puce moj ca ucinin tebi! Is tin ti je finila.

Jematva u otubru

E, razumiš, tu je bilo... tu je bilo... Kal se no targo u Kostirnu, otubra, je? Otubra, e, desetega. E, razumiš ti mene... zima je bilo, znoš, a da gremo

napunit mihe, govori stariji brat, a Ivon je doli u dolac. Da mu dujden doržat mih

— Doržat mih! E, ti si rekal tvoju, Cekoj — jo govorin — naložimo ogonj. — Da ne.

— Kal ne, jebi toti! — Manine, manine ostinule, pasti boga, manine tvrdo ostinule. E. ma un, znoš, more defate veće zimu polnit nego jo.

— Znoš ca je? — jo govorin. — Jebi se ti i mih i mast, gren jo naložit ogonj. — A znoš, imol son fulmine jerbo son fumol, a da ni bilo tako, bil bi umor.

— A Andrijona moja — govorin jo — mutiš mene, a jo ću tebe, ma nećeš ti mene mutit nego ću jo tebe. — A govori Rejina, mati:

— A ca mu mih ne daržiš?

— Mih ću doržat, a ca mu ti ne dujdeš doržat mih? — Znoš, tu meni vej kuho, kuho.

Sal bog je dol, kumpare, razumiš ti, toti je bunjac njegov, Tavele bunjac. Jo son se nošal u arjavemu stonju isto kako žen kal ide rodit.

— Hu, hu, 'bi ti tu. — E, ca se je resilo ol tega... Ovako, jelena, rapa je vako, tuko kleknut za puć unutra, tuko kleknut. Brate, nutra svakega matarjola: grožjo, gavane, ca se no meće pod loze, sumpora, vidrijule... svake katastrofe. I mi smo naložili ogonj. Sal, bog je dol da nismo išil nutra alavija nego vamo per de maistro, a da smo išli nutra, ne bismo vej izošli vonka.

Gori. Ma sve gori. Ni se udij sve zadušilo, ma kal je dušlo do sumpora, o moj kumpare, jo izletil ka i zec, gore. Asti boga, jo govorin. Sal, no! Ni oponka niti je kalcete nesrićnje. A koji je bil opanak, pitaj Gospu Isusovu. Jo son se, znaš, pristrašil, i jo ala priko bonde de maistro. Kal smo mi utekli priko bonde, a vice pokojan Tavela (Kako mu je no ženi bilo jime?... Onta.):

— Ontaaa!

— Ca jeee?

— Izvoršile su se remije, remije govorećega proroka. — Da su se izvoršile remije, remije govorećega proroka, da ca son mu rekal nose godišće da se je tu izvoršilo. Bil son mu rekal nose godišće da ću mu ga užeć jerbo me jedoput ni til primit nutra pri dažjen pok son se bil do gole kože ismocil. E.

— Uh — uzdiše un — uh — a jo:

— Uuuh — jo se tu posmihujen, znoš. Pasa mai. E, ma ca se je rešilo ol tega... pok zadimilo se, brate, zadimilo. A mi smo bez oponka i bez kalcete. Gori tu, znoš, a on nosi baril masta namo iz, kako se onq zove?... iz barda, iz Joletova.

— Rejinaaa!

— A ti ne cuješ, Isukarsta ti!

— Ma cujen, burba Sibe, ca jeee?

— Nesrićnja bila, ne vidiš onamo di mi gori bunjac!

— A di je?

— Noko te sunce znalo i tebe i njega.

— Rejina, plotit ćeš.

— Ma ca ću ti, brate, plotit?

— Cekoj, Rejina, cekoj. — Kal je kalo baril masta is ramena, ala brate put Luke, jidan... sacuvaj bože. Uputil se je un niz ono ca je pri bilo storih Burlandotovih, Pepetovih, a Rejina za njen.

— Ma brate plotit ću ti, ne hol put Luke. Sal će Bepo puć u marinu do pet — šest don pok ga već neću vidit. Ubit ćedu ga i zatvorit ćedu ga.

— Rejina, ben ti karst, mucu! — Tarci un put Luke i ona put Luke, e, boga ti, sve doli do smarske.

— A hoćeš plotit, Rejina?

— Hoću, burba Sibe, koko te je gul voja. — A jo govorin:

— More me izilo, mâ, reci mu, burba Sibetu da ću mu udij poslat jelnu košuju i jelne gaće ol pana. More me izilo! — jo govorin. U Polu da ću mu kupit pok da ću mu poslat. A on govori:

— A Rejina, Rejina, a hoće tu bit tako? — A jo vicen iz bonde:

— More me izilo!

— Ono cuješ ca ti govori iz bonde da ga more izilo da će ti poslat.

— Ala vidit ćemo i tu. Ma Rejina, znote, ako ne pošju, vada plotite.

I znoš, u temu je ostalo i un je pok umor nakun, ne znon ti reć, ni dvo miseca, ni tri miseca i ki abu — abu, no. Vej mu nisu bile potriba ni gaće ni košuja.

U jarestu zboga porca

Ne bi covik virovol da se zboga porca more dopast ferih. Ni toti bilo merdanja. Ako si bokun cagod izvarjol olma u gvožjo.

Ne znon jeson tal bil na Radeskega ali na Franc Ferdinanda. E, a kal vej nison aćaro, vidiš. Soma, mi smo se kalali, Tone, znoš, iz one kofe gori na jorbul, kalali smo se i pomalo pul prove. A žestoko son bil pustil vitar, znoš, asti Guspu, ka iz topa. Ko se je nodijol da će on to, bidan moj, cut, ovi oficir ca me je prijovil da son njemu molol vitar. Un će bit hodil za nami, noko ga sunce znalo. E, ko će puj po temu, a pok, znoš, nuć je bila, noćnjo arija pok se tu na daleko cuje.

I sal, kal ti je bilo, doveli su nos na raspravu. Pok oni is onima sabjima, Jezus i Marija. A Isukarsta mi ako oti sudac ni bil kako oti zid visok, a ovi drugi, ni ni un bil moli. Un bi ovako niz batariju prignul glovu da se ne bi udril gori u jonu gredu. I toći udij cetiri soldota na strožu, puškun bajuneta in kana i sve pune patrone u njih. Stoje peta tebe, ne smiš ni merdnut. Zastava udij toti na stolu i Isus. A jo son dušal prid njih kako Osib Pravelni. Ni ti bilo merdanja ni tamo ni ovamo.

Ovi Faturini ca je bil is nami, bil mi je rekal, a dol son mu pet fjurinih u zlotu, ni tu šala, bil mi je rekal pri nego su me doveli:

— Ca un veće no te, a ti veće no nje. Akq, izvarjoš, gotuv si. Pametan budi, znoš. Ca un bude veće vikat no te, a ti žešće. — I znoš, kal bi imol onu ćocu, kal bi te pitol:

— Je ovako? — Kal bi izgovoril po bi ti rekal:

— Je vako točno? — a jo bi mu rekal da ni istinito. Ne da ni, da laže, nego:

Tq nije, gospodine sulce, istinito. — E, kako ćeš drugacije. Ma un jopet no me da lažen, da ću olgovorat i zboga toga ca lažen, a jo jopet jo to nison ucinil, da jo tu ne bi ucinil. A ca će ti son jo dol zakletvu kal ni biliga. Ma

da mu je bilo priznat, bili bismo šporoko pasali. Ali mi, Tone, nismo priznali, da tu ni stvor moguće, do jo tu nison molol, a ako barz i jeson, ku će znat, da jo tu nison molol njemu, da son jo dušal toti i toti, da son jo njega pozdravil, da son mu dol oblezun. A pok, Tone, kal ti dujdeš na provu, vej ni... kako ću ti reć... vej ni... moreš ca te je gul voja cinit, ni obzira kal si ti franak jer karma je do pul broda, malo veće za oficire. Kal si ti dušal ovamo, tu je vej tamo, ostalo. Poboga, vamo se, Frane, na provu i pardi i sere u kundut i kanto se, somo ca se ne smi na korte igrat, ali u stramon se i na korte igro. Jedonput su me bili ćapali di igron mauš pok son se bil pristrašil, ali nison bil puno dobil jerbo je tu bilo parvi put da su me ćapali. E, ma ovi put ni bila lipa jerbo smo jimali i starih grihu na dušu. Malo pri tega, bil son dobil osvadenesete don za doma puć na urlab, a jo son bil ostol dvodeset don pok su govorili da tuko ruke namazot zemjun i vako nasić ruke. Mi smo to ucinili i bome smo ti put liso pasali. Ma sega puta ni se bilo co izvuć. Jo jelnu trubin, a un drugu. Ku će tu na kroj izoć is njin.

I, muj Tone tako smo mi zboga porca finili u jarest. Ćapali su nos po ruku ovi soldoti is puškami i is nami u paržun. Jelna je duga, komad gvožjo, kako poluga, pok je toti... kako, ću ti reć... jelna katridica aloj doli lamarina pok sedete doli, bila von roba cisto, bila von šporoko, bila von ol svile, lipo vi sedete toti i kal von dujde voja za naslonit se, naslonite se na lamarin ledeni. Nema pomilovanja toti. Ali kogod je jimol molu nogu, kogod bi je bil izvukal, a kogod bi dol, reć ću ti, koju krunu i tako vej. Kal si mu ti dol, onda će ti un butat nogu u joni veliki gvozdeni parsten. Jerbo na tri verasa je, Tone, za uvuj nogu, znoš, veliku i molu, a kal si mu ti dol jelnu krunu, onda te un buto u jonu veliku kako jimoš brandaja izvuj nogu i onda moreš šetat doli. I, znoš, Tone, kruhon i vodun danas a sutra meso, a bez vina. Dvo dona si, dvo dona ne.

Skupno is nami je bil i jedon ca se je posli doznalo da je bil brat komandonta. Soma, komandont, kako ni znol da mu je tu brat, osudil je i njega na gvožjo jerbo ni na vrime dušal na brud. Un je još kako moli bil išal u Jamerike i prizentol se je is nekon drugin jimenon, amerikonskin, ca ti ga jo znon. E, ma tu je pok leste dušlo komandontu do ušiju da je brata osudil. Pok dušal un doli, asti Guspu, znoš, past Divicu Mariju, dušal komandont doli, a ovi će njemu, ovi brat amerikonski:

— Ako misliš pustit mene, moraš i njega pustit. Ako njega ne pustiš, neću ni io vonka. — Tako smo se liberali ferih. A meni je dol pel dolorih, pel dolorih mi je dol, meni, boga mi ki me je stvoril, pel dolorih mi je dol pri braton na karmu:

— Fiamengo, eto ti pel dolorih ca smo skupno dvi noći u tamnicu bili. — i ol tad ga vej nison vidil.

Tako ti je tu bilo, muj Tone. A pok kal son izošal iz marine, po ratu, nošal son ovega Bonacića u Splitu, tega oficira ca me je prijovil da son mu parnul. U butigu son mu zapjunul i da mi ni omakal, bil bi mu dol kacot u tikvu, ostije mi ti govorin. Jo no nje boge, znoš:

— Kurbin sine, ca si ti meni opravil u marinu — jo govorin — a kal son dušal na legrute tri petice son ti dol, majku ti tvoju, ca si zaboravil. Neka mi dujdeš digod na ćoncu, nasrid rive, bubnut ću te da ćeš me dobro zapametit.

Fjurini

Sal neka ti kožen ovu. Dušal son jo doma iz Pole na urlab. U Polu son služil marinu, znoš. Tal son bil na Arpada, a pri tega na Franc Ferdinandu. E, soma, dušal son doma. I sal vajo olma puć na žurnotu, vajo ćapat koji dinar. Znoš kaki su bili stori. Ni tu bilo, ako si ti dušal na urlab, pok da ćeš ti bit franak od lavura. Hol zbogon. Vajalo se je olma ćapat motike. Ni bilo druge.

I znoš, prometili smo se u Donfraneta pokujnega na Rudine. E, tamo smo agvantali nikoliko don, i kal ti je bilo, a jo son za nikoliko don za portit pul Pole, govorin jo Donfranetu pokujnemu, govorin jo njemu:

— Dat ćeš meni tu pinez ol žurnote. Da nisi co njuj dol, materi, jer kal pinezi zapadu u njezine ruke ni vej lalko do njih duć. A pizda Donfrane, neka mu bog do pokulj, un je njuj dol. Sal je ona gospodarica. Ma jo govorin:

— Rejina, kal ćeš mi dat tu pinez?

— O, kal ideš ća. Još je desetak don.

I znoš, bila je nedija, a meni se sve varti po glovi kako bi jo dušal do tih pinez. Gledon jo, a mati cisti one girice, tiki, tiki, tiki — cisti girice, znoš, u kužinu. Vrota ol kamare su zaklopljena, e, ma vamo vonka more se intrat kroz ponistru. I kal son jo ćutil tu ćoncu, moj kumpare, dolibi se jo pomalo na parste do ponistre i salta kroz ponistru u kamaru. Ben ti neću Sulkarsta, nojdi toti kasuncin, oni starinski na skafete, ma toti svake munite i gospolske i siromaške, kako ću ti reć. I jo, brate, zagrabi jelnu rukovicu, asti Guspu, punu rukovicu, ma i drugo se ruka pružo pul pinez. Ku će tu odolit? E, zagrabi, bit će bilo dvisti fjurinih, a barz i veće, ko će znat. I sal, di ćemo is tin? Kala jo beritu, ma vražju beritu, ako je bilo bokun konovace ali sudorića nevujnega, pok na uzle, za zamotat. Kala se jo pomalo niz ponistru i ala, brate, pul rive tarkatanju, lalahan kako tvica. Istiskal jo tu fjurinih u žepu, znoš, istiskal ih da ne zvone jerbo bi nos ispijali, a onda di smo.

I dujdi na rivu, kal oto ti Brankau gre, vapor Brankau ca je Garibalditu vodil vino. Takol bi Vis i Split i dreto Polu. Ala jo u makinu i ovemu fogisti ol vapura dol mu pet fjuirnih da me zatvori doli u makinu jerbo ako dujde storo bit će govorenjo. Je vako? E. I onda kako ćeš?

Dujdi na Luku — malo je stol. Kal je vapor molol cime, asti Guspu, sal son jo alegri. Izošal jo gori na kuvertu i šeton se po kuverti, a fjurini zvone u žepu. Sal vej ni stroha da će nos ispijat. Ala jo sal na jelnu, sal na drugu bondu, sal uz skaline, sal niz skaline, a fjurini se primeću u otemu sudoriću, primeću se znoš u otuj konovaci i zvone. Ala, borba, take muzike još nismo culi. Ma znoš ko je tu munita bila, asti Guspu, kuda oni veliki lupori iz Palagruže.

Dujdi tako u Split, bit će bilo tri ure, barz cetiri, i sal, di ćeš puj po noći? Ni co, vajo cekot rasvanuće. Kal se je rasvanilo, ala jo po butigami. Kupi jo, kumpare veštid, klobuk, šjarpetu, postole gazdebalin... Ko će is nami? Kris parada.

A znoš ca su bili stori, somo glove u zemju. Ako si jimol bokun goć nesrićnijih na stu pec, oponke poprićone na noge, bokun nevujne, iskurtone košuje i konovacu na glove za beritu, a pineze agvanta u kasuncin. Ma smo

njin mi dušli kraju. A kako ćeš drugacije? I buta se jo, kumpare, u parodu. Čapoj molu pod ruku — osan don!

Oto ti nedija — niko patrun! A jo ca ću, buta glovu, kako ću ti reć, u tleh, a jedon će meni:

— Stani, kako se vi zovete? — a vej mu ne moreš izlagat. I reci mu ime, a un meni:

— Vi mora da dojdete u kazermu. Vi ste stali toliko i toliko dana šta niste se prizentali u kazermu, u službu, i morate doć na olgovornost.

— Pasa mai — jo govorin — lako ćemo za tu. — Dovelu su nos u kazermu i, kal su nos doveli u kazermu, ni ti meni, ni jo tebi. Nismo išli nonke na laport, nindri. I ki abu — abu, no. Ma da nos nisu čapali, još bismo bili stoli koji don. Bilo bi i ono desetak fjurinuh, ca non je ostalo, portilo ća da nos ne žujo po žepih.

PANTOMINE SIBETA BULODE

Vražji interpit

Mi kopomo, vako nos je bilo tri — cetiri, kopomo na žurnotu. Gospodor je toti kolo nos, gledu kako mi lavuromo, i, izmeju tega, gredu dvi ženske. Gredu dvi ženske puten i govoridu:

— Faljen Isus i Marija! — a mi olgovoromo na »faljen Isus i Marija« po obicoju.

— Ca je judi, jeste se umorili?

— A pomalo, kako se dô — govorimo mi, a ovi naš gospodor, bil je bokun debel na uši, i un je kurjuž i pito:

— Ca su no rekle? — a jo vidin njemu onako veliki hrpej, oni veliki nus, a jo govorin:

— Srom me je reć ca su rekle.

— Redi ti, neka njin jo znon respondit ca su ne rekle.

— Rekle su da jimote veliki nus.

— Ako jimon veliki nus, jimon i veliki kurac.

— Ca je vemu coviku? Ma zoc ovo grubo govori? Ma ca smo mu grubega ucinile?

— A ca su sal rekle? — un će meni.

— Govore da će ova zemlja bit svacihova, da će bit sve jelni mejoši i da će duć komunizam.

— Nogo će njin kurac!

— Oboj meni žalosti, ma ca smo mu rekle, ma ništa mu grubega nismo rekle nego »faljen bog judi, jeste se umorili«, ma ca nos vo napado vi covik, ma kako je vo covik.

Lavuraturi za girice

Poslu tega, znoš, kopomo mi u istega gospodora, a un je bil toko godišć, barz cetardeset godišć je un bil u Jamerike. Kopomo svojun spizun. Kopomo, a sve mislimo da ga je bilo kako goder iskoristit da non do catod bokun za

izist. Ne smiš mu reć da ti cagod donese za izist, hol zbogon, ništa ni ol tega. Tvordo je njega mati povijala. Ako mu, jopet, ne receš onda ti i pogotovo neće donit. Sal kako ćeš?

— Ala, da se je nalavurat i umrit — govortin jo tako da un cuje. A is ženun je dušal toti. Gledo nos un iz bonde, a mi se razmohali motikami ku će boje.

— A jesi cula, jesi cula — govori on ženi — da njen se je nalavurat i umrit? Kaki su vo judi?

— Da se je nalavurat i umrit i najist se gir.

— Pasti Sukarsta boga, da njen se je nalavurat i umrit i najist se gir. Kaki su vo judi? Jo vakih judih još nison vidil. Bil son cetardeset godišć po svitu, ali vakih judih još nison vidil. Da njen se je nalavurat i umrit i najist se gir. Ni mesa, ni makarunih, nego gir! Kaki su vo judi. Puj njen kupi gir. Ono gredu girori pok njen kupi velih gir, znoš, velikih gir. — Tako smo se mi siromasi najili tih gir, a nikal non nisu bile slaje nego ti put jerbo njen se nismo nodali.

Cigarjera ol rozge

Ovi naš gospodor, u kojega smo kopaali na žurnotu, un fumo na cigarjeru, bit će duga vako jedon kvarat robe, i pul metra barz. Govori un meni da mu se je probila ta cigarjera, da mu ispedije, a da ije šćeta jerbo da un sede doma pok priko ponistre fumo otu cigarjeru, da je tu tako zdravo izboga likotina, ali da mu se je probila, da vej ne vajo.

— Dobavite mi bokun digarjere ovako, dobavite mi dvi cigarjere ol rozge — govori un meni i Tušćotu. I išli smo jo i Tušćo, išli smo i ubroli »cigarjere« dugaaške, e, bit će šest do sedan metrih dajine — duge rozge, duge su tu bile. Gremo mi priko rive, a vecer je bila, gremo is tima rozgami i svak larga, tu je dugo bilo, larga, a sviat nos gledo u cudu kako mi tu nosimo. Dušli smo tako peta njegove kuće, a don pri su mu pituri piturovali kuću. Klapjemo na vrota.

— Ko je?

— Prijjateji.

— Napri — a mi gremo napri onima »cigarjerami«, onima rozgami, gremo napri i kako gremo, sve gratomo pri sobon. Dušli smo tako na vrota ol kuhinje, gori na podu, drugemu podu, a un nos gledo:

— Za Isukarsta, ca ste tu donili?

— Ovo smo donili rozge ca von okurije.

— Za Isukarsta boga, jo von nison rekal toko dugo nego pul metra. Is vrogon iz kuće i ku vos je dovel gori! — A govori mu žena:

— Nesrićnji, ca si vo ucinił, ca si njen rekal da ti vo donesu?

— Nison njen rekal voko dugo, nogo krolko. Svu su mi kuću ruvinali. Is vragon iz kuće holte ća! — Sal, lipje smo mi pasali kal smo intrali u kuću nego kal smo se vroćali. Sal se vajo voltat. Izgratali mu kuću svu koliku.

— Ben von karst! Ca ste mi ol kuće vo učinili. Tovari! Sramujte se. Jo von nison rekal toko dugo, nogo pul metra, a vi ste meni ol sedan metri, tovari, i svu ste mi kuću ruvinali.

Zimsku kuponje

Mi smo zorun bili išli na gire. Tu se gre zorun, okolo cetiri ure ujutro. Išli smo zorun. Tu je zimi. I kal ti je bilo, a burin puše, burin puše, zima. I stali smo mi na kraj kako parveri, stali mi na kraj, a zotega je išla vonka zapasot tratu, je, a mi parveri smo ostali na kraj. Ma ovi, ca ti je bil naš svičor, beštimo, ma sve beštimo. Jo govorin Sibetu Pepetu:

— Ma ca un ovako more beštimat. Boga, amorat ću ga u more se zore neka je zima. — Ma beštimaju, i ovi drugi beštimo. A vajo oba amorat.

E, sal, kako ono zapasoju tratu, a un iz kraja jūdi se da su vargli tratu na zodiv, beštimo, ma sve beštimo, ni da nebo pade doli ol beštimih. A jo govorin:

— Amorat ću jih, burba Sibe, amorat ću jih se zore u more. — A un se smije:

— Ma co u more?

— E, amorat ću jih u more.

— A zoc?

— Amorat ću jih za ono ca beštimaju.

E, zavargla se je trata. Dušlo se na kraj i javiju se ispol kraja, duć će, je, da neka se poteže. Potežemo. Jo se podapor o jelnu siku, na kraj mora, doli, podapor se i dol skus, a na trata, uža zategla ota dvo bestimadura, hitil jih u more neka pliju po moru. I vicu:

— Agvanta užu gori, agvanta užu gori! — Tu smo amoralni svičora i ovega drugega koji je bestimol.

— Agvanta užu gori. Mojko moja, ca se je vo sega jutra dogodilo? Ca je vo? Ca je vo? — I pliju u more do garla i priko garla, pliju u more.

— Tira nos na kraj! — A burba Sibe, un je legal, legal je ol smiha, ol smiha je legal. A sal... a nuć je, škuro, cetiri ure, zimsku doba. U, potežemo, jo ih potežen, a ol burba Sibeta pomoći ni. Un se voje po žolu ol smiha. Jo ih potežen, potežen...

— Mojko moja ca se je vo sega jutra dogodilo? — U niku doba... potegal jih jo na kraj, i kal son jih potegal na kraj, sal njin ispuhuju papuci — pššš — kako ol nega mora — pššš — kuda sipa, mokri kako pivci. A burba Sibe ol muke se voje po žolu.

— Ca ti je?

— Mojko moja, umrit ću!

— Ma ca ti je? Enti boga! Mi smo se potopili, a ti greš umrit. Ca ti je?

— Mojko moja, stumak me je zabolil. — A un ne more ol smiha.

— Za Isukarsta boga, ca je vo, koja pegula na nos? — A jo govorin:

— Ne bišete beštimat. Ovo je sve radi vos ca ste sega jutra beštimali. Vidite ca se jo dogodilo. Vidite ca ste opravili.

— Ben jin sakramenat! Ne ću vej za nikal bestimat kal vako se vo dogodjo. — I bilni provali veliku žimu toti. Čapala non trata pok smo tri — cetiri ure kolo trate se mucili... I govori svičor:

— Da bi vej ku zabeštimal, ben mu sakramenat, neće mi vej u brud duć. Ovo se je ol bestimih, sve se je vo ol bestimih dogodilo.

GOVORENJO TONETA GIRICE

Pristrašeni motaduri

Mi smo se bili oparčali da ćemo puć motat na Sve Svete. Oparčali smo sve ca je potriba, mrižice, višć, rečame, a kupili smo bili i mesa za ispeć. Ma kako ni bilo kruha, jo son ostol doma za ujutro kupit, a ova tri moja kumpanja, Mote, Vinko i Tone da će puć somi po noći u Plažu. I sal, kako smo mi obo temu provjali, ovi Seljoni sve okraj nos da bidu doznali kal ćemo puć i di ćemo puć da bidu nos kako goder privarili u ukroli non meso, a njima ni ništa dražje nego se smijat kako su drugega privarili. Ma mi tad nismo išli po temu zoc se oni varte kolo nos.

Tako su tri ova moja kunpanja napartili na tovara sve ca je bilo za vazest i okolo deset urih uvecer oputili su se pul Plaže.

Jedon od ovih Seljonih bil je remeta i vazel je iz crikve dvi bile tunike i is jelnin drugin se dogovoril da ćedu nos pristrašit. Kako smo mi jimali pasat peta koposonte, oni su olma promislili da je koposonta nojboju misto di bi nos mogli pristrašit. Jedon je ol njih bil velikti, a drugi moli. Obukli oni te tunike i kal su culi da se ova tri približiju, moli se uzjahol na velega i izošli su na putić di su jih ova tri mogli vidit.

Kal su ovi adočali tu veliku bilu strašilo kako gre putičon ispol crikve, nonke proslovit nisu mogli ol cuda. Fermalni su kud ukoponi i gledaju tu bilu strašilo ca semeto po putu. Gledaju oni i sve se uzlameniju križen božjin i bogu se priporuciju. Ujedonput otu bilu cudo kuda da se je pripolovilo i sal su bila dvo. Sal su se dvo nastvorila — jedon veći i jedon manji i mahnitaju i skocu . . .

— Vidiš, vidiš, sal su dvo — govori Tone. — A ca biš rekal koji su no?

— Meni se pari da je no pokojan naš burba Mike, a more bit da je oni drugi pokojan tvuj otac.

— Dobro ti govoriš, i jo bi rekal po sestu da je no naš pokojan stori.

— Ma sal ni co uteć jerbo grubo je bižat pri mortvima. Vajo stavit tovara prido se i pomalo napri. — Tako su se ova tri izbili jedon blizu drugega iza tovara i ćapali se za pofinu ol samora.

— De, u jime Isusovo! Aca, u jime boga! — A tovor i koji je bil iskoristil priliku i za tu vrime pasal u kraj puta jerbo se un ni strašil mortvih, zacudjeno je strigal ušima kako ni bil naucan na take kumonde. Tako se je tovarcić oputil, a oni sve za njen skrokoj po skrokoj, darže se za pofinu i sve se bogu priporuciju. Kal su dušli di se gre u Dragu Vodu, kavalarija tuće, bum, bum, kavalarija tuće kuda da jih je dvodeset.

— Za boga Isukarsta, ca je vo veceras? — I sve tako pomalo is otin tovarcić napri, napri, ma kal su dušli gori na cestu, jopet gori galama, jopet gori niku tuće, bubo. Ma oni se ne oziru. Sve glovu u tleh i sve napri, napri. Dušli su tako na Rovnu i pomalo putičon nizbardo pul Plaže.

— Za boga Isukarsta, ca je vo veceras? Koji su vo merokuli noćas dušli na nos? — Kal su dušli u kuću, zapuntali su se debelun bijun iznutra da ne bi ku dušal i užegli jelnu svićicu na juli. Sal je toti jelnu posteja ol dvi persone. Posteja stoji do zida i oni se protive jedon drugemu koji će leć usri posteje jerbo oba se straše is kraja. E, nikako su se sporazumili i legli, a svića

gori. Tako je niku vrime pasalo, a oni nisu zaspali jerbo su sve oslušivali hoće di co cut. Kal okolo ure popolnoća, izgosila se svića. Sal je škurina. Bado Tone Moteta:

— A jesi ti izgosil sviću?

— Ne.

— A jesi ti?

— Ne.

— Za Isukarsta, ku je vo izgosil sviću? Ku je vo dušal? — Čapol jih veliki stroh. Nikur da se ustane, da užeže sviću. Sve cekaju kal će oti ca je intral u kuću i izgosil sviću dat glosa ol sebe, kal će se ta martvaško ruka pružnut iz škurine i čapat jih za garkijon.

Sunce se je već visoko bilo dvglo navar kuće kal son jo dušal na vrotu, ma jih nison mogal otvorit jerbo su još bila zapuntona, a oni su još bili u posteju.

— A ca je naši, ca vo hoće reć da ste vi u posteju do ve ure?

— E, ca vo hoće reć — govoridu oni kal su otvorili vrotu. — Jimali smo posla is mortvima. Provali smo nočas škuribondu. Jedva smo živi ostali.

Posli su se oni pok malo rekuperali ol tega stroha i veće se je posli provjalo obo gardelinima nego obo mortvima. Uvecer smo išli i na tanac u Ženu Glovu i lipo smo se pasali.

Kal smo sutradon dušli u Komižu, Seljoni nos zafrilkoju, smiju se kako sotone. Tone se je bil žestoko najidil kal je cul da nisu bili mortvi nego niki drugi:

— Ben njin karst njihov, olma gren na jandarmeriju. Figure porke, ca son jo nočasnojac pritorpil izboga njih. — Ma Moteta ni bilo lako uvirit da tu nisu bili mortvi. Govori Mote:

— Ali ku bi mi sal rekal da tu nisu bili mortvi, u gubicu bi mu pjunul. Lako je sal bit pametan kal je sunce povar tebe, ma kal navar tebe zvizde svite, a kavalarija tuce peta koposonte i bilu strašilo tonco ispri tebe, ni pameti vej, nego glove u tleh i u bože ruke.

Nojbojo medicina

Bil je vako jedon stariji mladić i živil je is materun. Jimol je jelnu kenjicu i bil bi išal u busak u darva. Is tin se je bavil i tako je živil. E, ma dušlo je vrime, mati umorla, a un ostol som. Susidi okraj njega:

— Kumpore Jure, ma ožente se.

— Ma ca ću jo tu bidan, siromah, jo tu ne znon, jo nikal nison bil is ženskima. — Tako je vrime pasovalo, a un je i daje živil som i svaki don hodil u darva is otun kenjicun. Ma kako je tu bila storo bestija — kenja krepala, krepala kenja. Susidi jopet okraj njega:

— Kumpore Jure, ma ožente se, ma ožente se. Pujte tamo u drugu selo i tamo se ožente. I tako na velike muke nagovorili ga oni i un je pok išal u drugu selo i tamo se oženil.

Dovel mlođu doma. Ma un spi u svoju posteju, a ona u svoju. Ma parvu nuć tako, ma drugu nuć tako, ma treću... i ca se je dogodilo — ona se razbolila. A pitodu njega susidi:

- Ma kumpore Jure, ca je ol žene?
- A jo ne znou ca njun je. Pari da se je razbolila.
- Kal se je razbolila, pujte po likora. — Išal un po likora. Dohodi likor i pito ženu da ca njun je.
- A, šjor dotur, vo smo se tri — cetiri miseca rukovoli, ma un ništa ne obado zo me.
- Ništa, ništa jo éu ga naučit. Ništa se vi ne pensojte. — I likor je išal na bondu is Jureton.
- Kumpore Jure, vi tukote tako i tako, tu i tu, tu i tu ucinit.
- A co tako? — cudi se Jure. — Nison jo tu znol. — Sal kal je un tu doznol, jedva ceko da se zaškuri, jerbo mu je likor rekal da se tu po noći cini.
- Kal se je zaškurilo, legal un kolo žene. Onda un tu batarjo, ma batarjo, ma nemilo batarjo. E, ujutro, žena se dviže — ozdravila.
- A ca je, kumpore Jure bilo ol žene? — pitodu ga susidi.
- E, susidi moji, ca je bilo. Slabo je bilo, ma sal je, fula bogu, dobro. Sal je ozdravila.
- A ol cega je bolovola?
- Tako i tako, tu i tu... ali da son jo znol da se od ove medicine ozdravjo, ne bi ni kenja bila krepala.

KOZONJE BURBA LUKE KOLELASTRE

Stroh ol zvizde

Tu je bilo onamo pri onega parvega rata kal son jo još moli bil. Govori se da će zvizda past. Ma tu se vej na veliko govori. Zvizda, zvizda, somo se obo zvizdi provje. Nikur vej ne obado ni za lavur, ne haju vej judi ni za iće ni za piće, somo se obo zvizdi provje, kako je tu veliko niko zvizda da bi mogla barz i cilu misto nakargat. Sal po donu ni bilo stroha da će past jerbo po donu ni zvizdih, ali kal bi se osutonilo, onda bi jude ćapol stroh. Sve pul neba gledaju i pokaziju parston sal pul jelne, sal pul druge zvizde.

- Vidi nu namo, vidi, vidi, vidi koko je.
- A glej vu vamo, glej makla se je. Je, kal ti govorin, zdrovjo mi, makla se je. Ova će nos popestat kako sardele u banilcu.
- Ono, ono, proletila je jelna, sal će bubnut obo zemju.
- Jezus i Marija, ovo će sud svita. Dobro je naš pokojan govoril, obist, obist non je u glovu udrila.
- Dico moja, ovo je kuda ono ca se kanto »kal se budu kretala nebesa i zemja«, svitu muj, ovo će bardo obo bardo tuć.
- Tako nikoliško noćih, e, ma dušla je vecer kal je bilo siguro da će past. Cili don su se judi ispovidali i pricestivali, molili i bogu se priporucivali, a kal se je osutonilo, svak je utekal iz mista, ko po bardima, ko pol rogoce, ko na Njivu, ko u Prismej, ko u Lokvicu, ko vamo, ko namo, a niki su jopet po rivi, armonikun zvone, kantaju, vesele se, smiju jerbo racunaju »boje se je sal iskantat i nasmijat pri nego nos nakargo, almengo smo u smihu poginuli«.

Jo son tal bil ništo bolestan pok su me na svu prišu polkupili iz kuće i vazeli su kultru da će me pok stavit leć gori pol rogoce di je sigurije. A po bardima feraliçi. Okolo mene vicu, placu:

— Sal ćemo poginut, sal će nos nakargat. — Jedon je jopet pocel vikat:

— Ono je, ono je, ono zvizda, sal smo gotovi. — Svi su udij pogledoli tamo di je un pokozivol i nikur olma ni bil sigur je tu feraliçi na bardo oli zvizda. Niki je jopet stavil uho na zemju:

— Je — govori — trese se, sal će past. — A vamo ovi zvonidu po rivi, kantaju. Oto ti jelna storo iz Sela, tarci pul ovamo do nos:

— Bište, bište — vice ona — u Selo se sve trese. Holte ća, holte ća, Sve se trese u Selo. — No, sal ca ćemo? A vajo bižat. Čapali oni tu kultru, ma, po Isukarsta, ništo se lipi, ništo smardi. Kal ca je bilo — niki je toti ucinil potribu, a mi smo tu pokrili kultrun u strohu. Ništa, ćapa oni mene svun kultrun i svin ca je pomazono pol njun i buta se višje.

E, hlahlščaju se po rivi, pantomlinaju, zvone armonikun, tarce vamo, tarce namo. Jopet je niki vargal juho na bardo:

— Je, trese se, sal će, sal, o, no . . . — Ti boga, svak place, skrice:

— Ovo je, ovo, trese se, trese . . .

U temu strohu nos je i zora ćapala. Ma ni zvizde, ni zvizde, a kultra smardi, paho, vonjo. Zvizde ni. Ca ćemo? Buta kultru u maštil i takoj se fregat.

Niki je jopet dušal is rive i govori da neće bit noćas nego sutra dovecer. Asti boga, sutra dovecer! Sal jopet lintriga is zvizdun. E, ma vej se ne gre vonka izkuće neka pado zvizda.

I sutra dovecer mi agvanća u kuću, a po bardima sve feraliçi. U susidstvu ninder nikoga, ni kucina da zalaje, ni tovara da zarove. A mi govorimo ruzorij doma pri nego nos nakargo. Svak se izlamenije, svak moli. Na svake nocine se moli i »bože pomoz i ćaću i mamu i žiže i dundulu i bože«. Onamo u Novu crikvu zvone, slave, vicu. Svakomu se vlosi naježile.

Tako non je u strohu pasalo nikoliko don, a te zvizde ni i ni je do danas, a jo ne znon hoće kal past.

PRIPOVIDONJE TETA BONE ŠIBETOVE

Kalvorija is tovarima

Nojpri smo jimali slipega tovara, našega molega, kal bi se oškurilo, pol bi pol put. Bil je slip. Vecer kal bi se oškurilo, ne bi bil dušal doma. Vajalo ga je puj dvizot. Onda je ti finil. Ne znon di je finil, hitili ga . . . ne znon. Onda kupili u Zbaradinih kenjicu, u burba Miketa pokujnega. Onda to kenjica . . . a da ca će kenjica, da vajo kupit kobilu. Kupili je u Solin u Splitu. Olveli su storega Gregolevonta sobon, da je un strucnjak. Dušla vecer kobila, dušli feroli, zube njun gledaju, eee, veliku veselje, kenja se prodola, a dušla kobila. Stoji kobila dvo-tri godišćo . . . a da ca će kobila, da njun se hoće puno trove, da neka prodomo kobilu, da će kupit u Kadeta tovara. Ala tovara. Kal je dušal Kadeta tovor, strašil se je od osoja. Neće da paso priko vode nikako. Dažji, da bi se ti udušil, nikako neće da paso priko vode. Kal ti je bilo, ala prodat tovara Kadetova, a kupit konja u Skopulete. Dušal kunj. Kal je dušal

kunj (un je njemu dol tovara, a un njemu konja — milo za drago) . . . kal je dušal kunj — rat! Pucoli su topovi, pucole su bumbe, kunj se pristrašil, udril gloveun obo mir, dušol potres mozga, krepol kunj. No, sal smo bez živega. Dušla niko kenjica. Ma pri smo mulića imali . . . ne, pri kenjicu. Kupili jelnu kenju puno lipu. Olgojili je. Ala kenju, ala kenju, ala sal stoji kenja. Prominila se kenja, prodola se na Luku kenja, a dušla je Papinih kenja, dušla je niko drugo kenja, izlegla pulića, sal su tri kenje, sal je vajalo past konvoj. Da ca će pulića, da ne vajo, da ga vajo prodat. Prodoli pulića, prodoli kenje, kupili mula u Splitu na Solin. Kal se je kupil mul, da je arjov, da pardeco. Ala na Luku ga prodat. Opet da ga je Lucanin privaril, da pardeco mul, sene, muzike, ala, ala . . . Kal se je prodol mul, kupil je nikega tovara u Brocanih. Zabolila ga je noga. Privarili ga Brocani. Ala liza tega, kal su ga privarili Brocani, onda ga je prominil za kobilu. Kobila ne slušo, arjavo kobila, hitila ga, ubila ga. Ala, prominil kobilu za jelnu kenju nevajonu u Sinovčića. Ala, zabolile kenju noge, zabolile kenju jopet noge. Ala, kal je dušla ta kenja, izlegla je pulića. Olgojili ga, a jelnega je prodol bekoru za težoke. Pok su ga požorli, iskuholi, iskuholi pulića kal su lavurali u Punjeta. Bekor ga je dušal vazest vecer kasno po škurini i ubili su ga i izili su ga. Kal su izili pulića, sal to kenja . . . ništa, da će je prominit u Poje za jelnega tovara. Dušal tovor. Lipi tovor. Išal Ifko Zankotov is njin — udinili ugovur . . . No! Napovido Pojor olmomista neka mu donese gori tovara, neka dujde vazest kenju, da un neće promine, da ne vajo kenja, da je bolo noge. Olma sutra je vajalo puć olnit tovara, jopet donit kenju. Ajde, bora ti, sal ca ćeš? Sal smo na tu nevajonu kenju. Onda je kupil jelnu molu, cornu u Lucanih. A jo son govorila: »Pavulo ne kupuj je«. Oboj ca mu je krivo, beštimo. Prodol opet nju. Malo je durala, bit će jelnu godišće, jo ne znon. Onda je posli bila dušla niko blido kenja, niko dobro je bila dušla. A cekoj! Eee, dvo mula izlegla kenja, nison ti rekla, izlegla kenja jednoga mula. Olgojili ga. Veliki mul. Da je puno veliki, da un neće is njin posla. Po ga oškopili, po ga cuvalli, po cilu nuć ferol goril doli u kućicu. Onda je jopet kobila izlegla drugega mula. Olgojili ga. Lipi, moli, azvelti. Da je arjov. Prodol ga jelnemu Pojoru. A onda iza tega . . . dvo mula su se prodola, onda se je kobila prodola. Ma ko bi ove ceremonije isprovjol. Onda je posli vega bil kupil lpega ca ga je bil dol za onega nevajonega. Ma dvo mula smo oškopili i tri tovara. Jelnega na Zanićovo žolo, jelnega na Njivu pok smo jih cuvali gori u Franetovo po cilu nuć.

Veleti smo mi kalvorije vidili is tovarima. Veleti je obnuć ne spol. Po hodil po Poju. Ni mu se znalo. Gre vamo, ne zno se, nosi toware, nosi mule . . . Dvostipet son jih iskotala.

JELNA OBO POLVIŠANIMA PO KOZONJU BURBA TONETA GUDEJOVA

Receta

Donkle, sal ću von kozat jelnu obo Polvišanima. Tu je bilo još za vrime Austrije, pocelkon ovega viika. Bilo se je ugradila novo škula i sutradon je imol duć meštar is Fora za ucit dicu. A onda je bilo puno dice u Jokjucinu.

I ca se je dogodilo — razbolil se je covik. Njegova famija se stala pensat ca će i kako će jerbo likor je bil daleko. Ma kako je temu storemu bilo sve gore, ni bilo kul kamo negi ih je obligalo puć po likora. U susida su zajoli mula, stabilega, azveltega mula ca je vej puno putih gonil i likora i popa, i goncu su doli blazinju, lipu, bilu is mirličon naokolo, neka likoru bude meko kal se bude jahol.

Kal je ovi išal pul Komiže, ženske su se takale redit kuću. Oprole su ploce u kuhinju, pomeli pumnjun kamaru, prominili lancune, prostorli kuvertur, pomeli dvur, izvadili iz ormaruna veliki kajin na ruže i broku. Stavili na katridu. Povar kajina obisili šugamon tako da se vidi ona bonda di je pisalo lipin, zavijenin, modrin slovima »Dobro jutro« i butali teplit vodu neka bude sve pronto kal dujde likor. A, bome, i oni su se svikolici prominili i uredili neka bude sve kako bog zapovido da ne bi likor cagod zamiril.

I, kal ti je bilo, posli nikega vrimenta, dohodi likor na mula. Lipo su ga oni docekoli u dvuru, pomogli mu da se razjaše i doveli ga u kuću, u kamaru kolo storega. Likor je prigledol bolesnika, vidil ca mu je i kako mu je i izvadil iz burše komad korte da će napisat recetu, kal — no, ni lopiša. Pipo se un po žepima, ma lopiša ni i ni ga ninder. Kal, ca je bilo — u onuj priši, u onuj brami, kal se je un oparćovol za puć pul Jokjucine, zaboravil je lopiš butat u buršu.

— Jimote vi bokun lopiša za napisat recetu? — pito un njih.

— Lopiša! — Svi su pogledoli jedon drugega kuda da oni drugi zno di bi se tu moglo nahodit, ma ni bilo co, nikur ni znol di bi se lopiš mogal noć u kuću.

— A ne, šjor dotur, mi tu ne deperomo, nimamo mi tega, a znote ca je težoško kuća, e, a mi nismo inpjegoti. Je tako?

— A je kogod ol susidih jimo lopiš?

— Ku bi tu mogal jimat? — Stali su se oni mislit i nikomu ni dohodilo na pamet u koga bi se tu moglo noć, ma jisto koliko jih je gul bilo, svi su išli iskat lopiš ol kuće do kuće, a likor je ostol kolo storega dokle se oni ne vrote. Tako niku vrime, e, ma poceli su se oni vroćat. Nikur ne nosi lopiš. »Ca ćemo sal?«, misli se likor.

— A jimote komadić zesa za pisat? — Ma jopet ni zesa u kuću. Ma jopet ni zesa u susidih.

— A jimote malo ugnjeva?

— O jimomo mi tega koko vos je voja, šjor dotur. — Kuntenti ca jimaju tu ca likor pito, nose pune rukovice ugnjeva is komina.

— Znote co, jo ću von sal na vrota napisat recetu, a vi lipo sutra ... sutra von dohodi meštar ol škole is Fora, zamolite meštra neka von pripíše recetu is vrot polk is tin pujte u špicjariju i vazmite lik. — Vazel je likor jedon komadić ugnjeva i na veliko vrota ol introjita upisivol je nike, bog bi ga znol koje, latinske beside, a oni su se iskupili kolo njega i nisu se nonke mogli izlamenot ol cuda jer su njin ruke još bila pune karbuna da se likoru nojde pri ruci ako mu bude ol potribe. Kal je tu likor napisol, oprot je ruke, pozdravil se je is njima, uzjahol se na mula i pomalo pul Komiže.

I, kal ti je bilo, osviće jutro, ma arjavu vrime. Svú nuć je jugo triskalo, furtunol juga. Ni vapura, ni meštra. A stori stenje ol muke u posteju. Sal ti toti budí pametan.

Ca ćemo sal naši? — pitaju se oni, a nikur ne zno ca bi tukalo. Sve se oziru pul Fora hoće ti brud duć, hoće meštar arvat, ma ni broda ni meštra. Tenduraju ni tako, cekaju, a somi ne znaju ca vej cekaju. U niku doba govori jedon ol njih:

— Znóte ca je, naši, ni druge nego vajo puć u Komižu na špicjariju vazest lik. Vajo vazest medicine. Vej ni co cekot. Tuko kalat vrota i is vrotima pul Komiže.

— Ma da je almanko napisol na vrota ol kamare, ne bismo nonke ćutíli da jih nosimo. Ku će vo gardosije ol vrot nosit do Komiže i jopet nose?

— Ni ca misliš nego ca vidiš. Vajo kalat vrota i pul Komiže. Boje nosit vrota pul Komiže nego storega istin puten pul cimiterija. — Svi su se udij složili is tin i olma su se ćapali vrot. Kalali oni pumnjun, da ne bidu izbrisali recetu, veliko bišovo vrota ol introjita rebunbona ol dažja i cetiri covika nartila jih na rame, svaki na svuj kantun, i is njima pul Komiže.

Dugi put. Dvi ure hoda po karšu pol vrotima ca škripju i saviju pleća i kose ramena. Cetiri covika olnila su pul Komiže pet šest latinskih besid na vrotima ol introjita. Svaku je slovo bilo kako ol olova i pritiskalo jude ca su pol tin pizon posarćoli i šavardali.

Dušli su tako u Komižu i pri špicjarijun kalali vrota jerbo ni co bilo intrat unutra is vrotima.

— Ca ste ta vrota donili vodi? Ni vo marangunija nego špicjarija — špicjer će njima.

— Ovo smo dušli po medicine — govore oni špicjeru.

— A di von je receta?

— A receta non je... receta non je vonka isprid vrot.

— Isprid vrot! A ca je niste donili unutra?

— E, nismo. Iskušojte ca je tu tako ispalo, ma vrota... Nismo mogli intrat, hoću reć, is vrotima unutra.

— Kakin vrotima? Ca von je?

— Nismo mogli drugacije jerbo je ucinilo slabu vrime...

— Ma kaku vrime. Di von je receta?

— E, slabu vrime, slabu vrime pok ni meštar...

— Ma nemujte vi meni fjabe vodi provjat.

— E, ni mogal meštar is Fora...

— Ma kaki meštar, kako vrota, poboga! Di von je receta?

— Ma govorin von, receta je na vrota napisona. Likor ni imol lopiša pok je na vrota recetu napisol...

I tako, malo po malo oni su nikako dušli kraju is otun recetun. Kal je špicjer razumil kako se je tu dogodilo, takol se je smijat, a i oni su se is njin smijali onako potni i izbandoni ol piza i ol muke.

JELNA OBO SINJORU PO KOZONJU DINKOTA
PEPETA IZ SELA

Ubil ga jer je govoril prema kroju

Sididu jelne večeri kolo komina Povle, Ivon i Sinjor. Ražegla se ona borovina na komin, a ni side, griju nose i provju. Umeju tu, oto ti jedon veliki corni mocak. Olnikud izbahal i nonke se ni obazdril na jude kolo komina nego dreto u ponaru, propju kondirito, kuda gospodar. Prikinulo je tu Povleta u besidi i onako jidan udij je ćapol popecak is komina i puc u mocka, a popecak u zid i ol zida dreto Sinjoru po nosu. Mocak šmigal kako vitar, a Sinjor se ćapol za nus ol muke i tal je ćutil da mu iz nosa tece kor. Kal je Sinjor vidil kor, nonke »a« nego se izvornil i pružal se po tlehu koko je dug i širok.

Ova dvo kako su stoli tako su i ostali. Nikur se ni ni pomakal ni proslovil. Gledaju — covik mortov na tlehu, osvitjen plomikon is komina, leži, ne mice se, ne dihće. Martvac leži izmeju njih, a oni stoje ukipljeni kako piloti i pogleduju sal u martvaca, sal pul vrot, pok jopet jedon drugega, a nijedon ne more proslovit. Iskordol se stroh u njima, u garlu zagropala besida, vlosi se naježili i cuje se somo kako na kominu popucuje borovina i kako bura zvizje u fumoru i kako kolo kuće mjaucu maške: »mjauuu«.

— Gotova je — dušal je Povle do beside — gotova je. — I tu je bilo sve ca je mogal izreć. Bil se je podvigal is bonka kuda da će ništo ucinić, kuda da će se nicega ćapat, a onda je ostol tako inpijanton nasri kuće i ni znol kul bi se opuťil ni cega bi se ćapol.

— Gotova je potvordil je jopet i sel na banak. — Covika smo ubili. Covika. Za onu Guspu Isusovu, covika smo ubili. Sal ćemo na robiju. Sal će jandormi po nos. — Mjauuu-mjau kala je maška i popucovala borovina i zvizjola bura, a ova dvo su sidila i daje peta martvaca zagledona u plomik ca se je sve veće razižol, a stroh njin je sjol iz ociju kako žerava iz komina.

— Covika smo ubili! — opet će Povle.

— Da nisi tu, za ostiju, ponovil da smo ga mi ubili. Zno se ku ga je ubil. Ono je još vidit cornu sinju ol popecka na nosu. Za Guspu da vej nisi tu rekal. Ako je za puć u paržun, zno se lku će puć. Jo ga is tin nimon ništa. — Na tu se je Povle dvigal is bonka i dušal blizje Ivanu:

— Znoš co, Ivane, kal dujdu jandormi, mi ćemo reć da smo ga ubili zatu jer je govoril prema kroju. Razumiš, prema kroju da je govoril, prema kroju! Zatu smo ga ubili neka se zno da se prema kroju ne smi govorit. Tako ćemo mi ostat neti. Je vako? — Ivon je na tu istiskal lopaticima, ni som ni znol ca bi rekal.

Umeju tu Sinjor se je pocel micot i ol mortvega ujedonput se je ucinił živi. Dvigal se je is tleha luda da se je un tu somo iskercol. Sel je na banak između njih i stol se je pipot po nosu, a ova dvo su se u cudu izlamenivala i nisu bili udij siguri je tu Ive oživil, oli je tu mortvi sel između njih da ih pito ku je tu Ive oživil, oli je tu mortvi sel između njih da ih pito ku je tu govoril prema kroju.

KOMIZAN FACENDAS

Summary

Joško Božanić did research on a simple narrative form of oral folk literature from Komiža on the island of Vis. The simple form of oral folk literature that is subject of Božanić's linguistic investigation is a kind of short story named «*facenda*». The source for his research is limited by the fact that the contemporary standard language is rapidly pushing aside the local dialect of Komiža and by the fact that the number of people to interview is small. The main aim of Božanić's research is to identify literal values of oral stories created in an environment in which verbal communication is not mediated by any media. Also, Božanić published here a representative collection of short oral stories heard from old Komižan story tellers and added a comprehensive dictionary.

RJEČNIK

A

a — 1) *a*; 2) dakle »portili su, *a*, za iskurtat je«
aćaro — »bit aćaro« — sjećati se
adoćat — spaziti
agvantat — 1) prihvatiti »agvantoj teču za rucicu«; 2) potegnuti »agvanta barbitu«; 3) izdržati »agvantalimo tri dona«
ala — hajde
alarum — uzbuna »napravil ti je ti stari alarum«
alavija — dobro, sasvim, potpuno
alegri — veselo »jo son alegri«
aleruj — sat
almanko — barem
almengo — barem »almengo smo u smihu poginuli«
alój — tik do
amorat — baciti u more
amu — baš — pa »amu ti govorim« — pa govorim ti, baš ti govorim
antik — starinski, tradicionalan »bil je antiki covik«
arganel — ribarski konop promjera 8 mm
arija — zrak
arjov — zao, loš »jo son se nošal u arjavemu stonju«, »arjavu vrime«
armižat se — usidriti se
arvat — stići
asti — usklik u psovci, nema značenja, a stoji kao alternacija izraza koji se žele izbjeći »asti Guspu«, »asti boga«, »asti tega«
atento — pažljivo »jo ću stot atento« — pazit ću

atrapat — zgrabiti, uhvatiti
azvelat — brzo
azvelto — brzo

B

bajan — jadan, nevoljan
banica — sitni austrougarski novac
banjenica — otvorena polubačva koja služi za fermentiranje mošta
barsata — pokvareno vino uslijed nedovoljne jačine
bartvela — šarka
barz — možda
baso — nisko »gospodin bog je i visoko i baso«
atarjat — vršiti neku radnju s pojačanim intenzitetom »kal se je zaškurilo onda un tuatarjo, maatarjo, ma nemiloatarjo«
bekor — mesar
bekoda — poteg »riba je dola bekodu« — riba je potegla
beleca — ljepota
berita — kapa
bestimat — psovati
bija — drvena motka
bilig — trag
bišov — crvotočan
blazinja — jastuk, dušek
bokun — 1) malo »doj bokun kruha« 2) nevaljao, loš »ako si imol bokun goć«
bokuncić — malo, neznatno »bila je bokuncić probijena«
bonaca — mirno vrijeme bez vjetra
bonda — strana »butat na bondu« — odstraniti
bracera — drveni jedrenjak, s jednim jarbolom, za prijevoz tereta

brama — žurba »nemuj u brami za-
boravit vazest ca ti je potriba«
brandoj — širina, prostornost »jimoš
brandaja izvuj nogu«
briva — brzina
broka — porculanski vrč za vodu koji
se upotrebljava s lavorom za pra-
nje ruku
bucol — otvor na cisterni, najčešće
nadgrađen do 70 cm visine
bunjac — štala za teretne životinje
burin — lagana bura
burša — torba
butat — staviti
butiga — dućan
busak — šuma

C

cavarjat — brbljati
cigarjera — muštikla
cigutot — pijuckati »Šime ciguto po-
malo hoće-neće«
cimiterij — groblje
cine — jeftino
cmij — smilje

Č

ča — »puj ča« — otići; »moća« —
ajmo; »išal je ča« — otišao je
čapat — uhvatiti
čonca — šansa, prilika »kal bi digod
dušal na čoncu«

D

daga — udri »daga oni po njemu met-
lami«
dažjit — kišiti
defate — ustvari, de fakto
dekontine — neprekidno
destrigat se — riješiti se
dezvijon — neodgojen, neposlušan
dihčot — disati
divnjica — curica
dolibit se — došuljati se, neopaženo se
primaknuti
donkle — dakle
dož — kiša
dreto — pravo, ravno
durat — trajati
dunglovun — glavom prema dolje
dunkve — dakle
duro — sporo
dvur — dvorište

F

fafijun — laživac
fanterija — pješadija
fera — gvožđa »dopast ferih« — biti
sputan u gvožđa
fermat (se) — zaustaviti (se)
filat — pobjeći »kal je on čutil metlu,
fila on kuda da ga vitar nosi«

finit — završiti
fjaba — 1) bajka; 2) laž »nemuj ti
meni fjabe provjat«
fjok — vezana vrpca
fjurin — forint
fogist — ložač na parnom brodu
foji — novine
fraja — zabava »uzeli su mesa za uci-
nit fraju«
franak — slobodan
fregat — ribati, prati
fulmine — šibice
fumor — dimnjak
fumat — pušiti
furbo — lukav čovjek
furtunol/fortunol — jako uzburkano
more zbog jakog vjetra

G

garkijon — grkljan
garnjat — grepsti »ruke po busku gar-
njo« — grebe ruke po šumi
gavana — vrsta umjetnog gnojiva
gazdebalin — nov novcat »kupil je po-
stole gazdebalin«
giror — ribar koji lovi gire
glosnit — doviknuti, dozvati
gonac — gonič tovarne stoke
gonit — 1) goniti tovarnu stoku; 2) no-
siti »ti mul je mogal dvo kvintola
gonit«
gratat — strugati
gunjelat — govoriti sam sa sobom,
mrmeljati, poluglasno negodovati
gustirna — cisterna
gvonte — rukavice

H

hitit — baciti
hlahlišcat se — glasno se smijati »hla-
hliščaju se po rivi«
hlamot (se) — rasklimati (se)
hripej — pejor. nosina
hrusta — udri

I

inkantat se — ostati nepomičan
inkatura — neprilika, teškoća »imali
smo inkaturu«
inkontrat (se) — susresti (se)
inpijanton — uspravljen
inpjegot — činovnik
interpit — tumač
intop — zapreka, smetnja
intrat — ući
intrig — komplikacija
introjit — ulaz »vrota ol introjita« —
ulazna vrata
isat (se) — dignuti (se)

isfruštat — istući »misli da će ga ćapat po da će ga isfruštat«
iskantat se — ispjevati se
iskat — tražiti
iskavalkat — izbjeći
iskontat — 1) izračunati; 2) zbrojiti
iskercat se — šaliti se
iskodit — otjerati dimom
iskordat se — ukočiti se, ukrutiti se
iskurtat — skratiti »za iskurtat je« — za skratiti je (poštapalica u pripovijedanju)
iskurton — iskrpan »iskurtono košuja«
ispijat — izdati
iskužat — oprostiti
ispedivat — ispuštati zrak
ispjegat — objasniti, protumačiti
isprovjat — ispričati
istuk — izlazak sunca »na sunca istuk«
išporkon — isprljan
izbahnut — iznenadno se pojaviti »moćak je olnikud izbahal«
izbandon — iskrivljen, nagnut
izdurat — istrajati
izempal — pej. čudak, osobenjak
izgibat — ispresavijati
izlamenot se — prekriziti se, napraviti na sebi znak križa
izvarjat — iznevjeriti
izvoršit se — ispuniti se, ostvariti se »son se je izvoršil«

J

jandarmerija — žandarmerijska stanica
jarest — zatvor
jarušić — jare
jematva — berba grožđa
jidan — ljut
jidit (se) — ljutiti (se)

K

kacjola — kutlača
kacot — pest, šaka
kajin — lavor
kako — 1) kako; 2) kao »svaku je slovo bilo kako ol olova«
kalat — skinuti, spustiti
kalceta — čarapa
kalkulat — 1) računati; 2) misliti »svi kalkulaju da se je brud potopil«
kamara — soba
kana — cijev
kantat — pjevati
kantonje — pjevanje
kantun — ugao, kut
kapoposta — šef policije
kargat — polugom odvaliti
kasuncin — sandučić
katrída — stolica
kavalerija — konjica

kazerma — kasarna
kenja — magarica
klamát — pejor. mnogo govoriti
klobuk — šešir
kredat — vikati »ostavimo mi njega neka ovodi kredo«
kolona(d) — netko
kojejason — oholo, samouvjereno »on će ono kuda kojejason da se un ne straši«
koluna — kolona, stup za privezivanje brodova
kombinat — potrefiti »likor je kombinol bit na ponistru«
komodat — odgovarati, biti priličan, odgovarajući »ne komodo me« — ne odgovara mi
konat — račun »cinit konat«
kondirito — bez ustručavanja
kondota — volja »koji će biti tako dobre kondote«
konovaca/kanavaca — krpa
konsult — dogovor »oni cine konsult«
kontat — računati
koposonta — groblje
kor — 1) krv; 2) zaprežna kola
korta — 1) papir; 2) igrača karta
kosit — žuljati »vrota kose ramena«
kozat — 1) pokazivati; 2) kazivati »no no mi je kozol kako se je popriživilo«

kucin — pas
kuda — kao
kulpit — 1) razumjeti »olma son jo kulpil«; 2) nazepsti »kulpilo me je«
kultra — jorgan
kumponj — drug
kundut — zahod
kuntenat — zadovoljan
kupa — crijev
kurit — 1) kretati se »brud kuri; 2) prodavati se »vino slabo kuri«
kurjuž — radoznao
kuroj — hrabrost »iskodili smo jih kurajon« — potjerali smo ih hrabrošću
kuvent — 1) sigurno mjesto »ćapali smo se kuventa«; 2) samostan
kuverta — 1) krov; 2) paluba broda
kuvertur — ukrasni pokrivač za krevet

L

lalahan — lagan
lamarin — metalna oplata broda
lancun — plahta
lanpat — sijevati
largat se — udaljiti se
lavur — rad
lavurat — raditi

lavuratur — radnik
lazit — dimom tjerati pčele
lesto — brzo
letratat — odmaknuti od nečega
letrat — fotografija
levativ — klistir
liberat se — osloboditi se
liso — glatko, bez zapreka »liso smo pasali« prošli smo bez problema
lopiš — olovka
lopiža — zemljani lonac s drškom za kuhanje jela
lumeta — mala svjećica na ulje
lupor — priljepak
lutina — balega

M

mâ — majko (skraćeni vokativ)
mac — mlat za ubijanje goveda »utekal je kako vul ispl maca«
mac/macet — špil karata
makako — budala, glupan
manica — kvaka
manine — ruke
marangunija — stolarska radionica
marina — mornarica
mast — mošt
maštil — vjedro
medicina — lijek
mena — udri
merokul — čudo
meštar — 1) majstor; 2) učitelj
milo — žao »meni je njega milo«, »cini milo« — izaziva sažaljenje
milovot — žaliti »on je milovol mula izboga dugega puta«
mir — zid
mira — »mira vina« — 1 hektolitar
mirlic — čipka
moća — hajmo
molat — pustiti
monća — napojnica
mostra — uzorak »vazest mostru ol vina«
motadur — lovac ptica pjevica
motat — loviti ptice pjevice
motonje — lov na ptice pjevice
mrižice — mreža za lov ptica pjevica
mularija — dječurlija
munita — 1) sitniš »imoš co munite za kupit novine«; 2) novac »ne doje ona lako munitu iz svojih ruk«
mustrat — maltretirati »mustrat čedu ga oficiri na placu«

N

nakantat se — napjevati se
nakargat — pritisnuti
nalavurat se — naraditi se

namolovat — popuštati povraz kad se uhvati veća riba
natusit se — nadebljati se
neka — 1) neka; 2) iako »amorat ću ga u more neka je zima«
net — slobodan, bez zapreke
nevera — oluja
ninder — 1) negdje »bit će nider bokun kruha«; 2) nigdje »ca ninder ni bokun kruha«
nikur — 1) netko »nikur je umor«; 2) nitko »nikur ni umor«
nizdose — nizbrdo
njanjica — ovca
nô — usklik čudenja, iznenađenja »o, no, ni nikoga«
nočaskojac — noćas
noćina — noć »ćapat će te noćina«
nodijot se — nadati se
noko — 1) onako »noko ga sunce zna- lo; 2) čim »noko son jo dušal, un je išal ča«
nominat — spominjati u vidu narodne predaje nešto što je sudbinski važno za narod ili što je izuzetno
nonke — niti
nono — djed
nose — natrag

O

obadat — mariti »un ništa ne obado zo me«
obligat — primorati »oligalo ih je puć po likora«
obo — o
oboj — »oboj meni« — jao meni
oglov — ular
okurivat — trebati
oldovat — odjekivati
oli — ili
olvarć — baciti udicu radi lovljenja ribe
oparćat (se) — pripremiti (se)
opravit — napraviti nešto loše »on bi zaboravil ca smo mu opravili«
ormarun — ormar
osobito — posebno, samostalno »vloši mu stoje svaki osobiti«
ostinut — ohladiti se
osuj — sjena
oškopit — uštrojiti
oškurit se — smračiti se
otubar — listopad
ozivot se — 1) obazirati se, gledati oko sebe »oni se oziru hoće ga di vidit«

P

pahat — mirisati
pantominat — bučno se zabavljati
pardecat — ritati se

parit se — činiti se
paroda — provod, zabava »butol se je u parodu«
paršurata — okruglica pržena u ulju i posuta šećerom
parver — član ribarske družine u trati koji vuče s obale mrežu i to s one strane s koje se mreža počne pasati
paržun — zatvor
pasat — 1) proći »un je pasol pul doma«; 2) provesti se »kako si pasol«
pasoz — hodnik
pasti — v. asti
patrona — puščani naboj
patrun — patrola
peca — krpa
pena — tek
pensat se — brinuti se
peta — blizu, kod »dušli oni peta vrot«
pilotat — usmjeravati, svjetovati, upućivati
piturovat — bojiti
pitur — ličilac, soboslikar
piz — teret
pizat — težiti
pjaceta — površina cisterne i prostora oko cisterne s kojega dotiče voda
plac — igralište
pleskat — pljuscati »plešće ona, plešćen jo po vodi«
plomik — plamen
pojina — remen oko stražnjice tovarne životinje koji na nizbrdici zadržava samar da ne sklizne naprijed
pojoda — skretanje broda niz vjetar
polkić — odmorište na stepeništu
pon — vrsta platna
popacak — žarač
popestat — zgniječiti
porat — luka
port — obavijest »puj u Komižu i doj port da se za nos ne misle«
portit — otputovati
pošta — mjesto za lov ribe
potriba — »uciniti potribu« — obaviti veliku nuždu
povar — iznad
povivat — oвити povojem, fig. »tvordo ga je mati povivala« — on je škrt
poza — »poza temu« — poslije toga
prača — konop za koji se zapinje teret na samaru
predot — plašiti se
prefin — čak
prema — 1) prema; 2) protiv »govoril je prema kroju«
pribarkat — prekrcati

prinjašnji — starinski
pristava — podgrađena zaravan na padini za poljoprivrednu eksploataciju
priša — žurba
prizentat se — prijaviti se, pojaviti se
probokat — probosti
procak — ruksak, torba
prometit se — zaposliti se kao nadničar
pronto — spremno
proverbij — poslovice
provista — nabavka hrane
provjat — pričati
puc — potegnuti se nečim »a un puc u mocka«
pud — 1) pod »pud je ol daske«; 2) kat »na drugemu podu«
pul — prema, ka
pulić — pule, magarčić
pumnja — pažnja
punutra — upala pluća

R

raskokočat se — raskokodakati se
rasvanit se — svanuti
rebaltat — 1) preokrenuti; 2) srušiti »dvo litra su ga rebaltala«
rebumbon — natopljen vodom »vrot rebumbona ol dažja«
receta — recept
rečom — ulovljena ptica koja pri lovu ptica svojim pjevom mami druge ptice
reful — udar vjetra
rekapitat — stići, pojaviti se
rekuperat se — oporaviti se
remeta — crkvenjak
remije — proročanstva
rendit — vratiti se, ustuknuti »dušal je na vrotu i rendil je nose«
reselut — dostojanstven, ponosit »bil je reseluti covik«
respondit — odgovoriti
ribaščina — ribolov
roba — 1) odjeća; 2) dob »bili smo tad roba 15—16 godišć; 3) etnička pripadnost »tu je roba ol gore« — to je gorštak; 4) metar »dug je kvarat robe« — dug je četvrtinu metra
roko — kolo
romonja — nekidan »ol romonje umor je stori Papin«
rota — smjer; »gremo u rotu« idemo za nekim poslom«
rozga — trstika
rukovica — količina koja se može zahvatiti jednom rukom
ruvinat — pokvariti, ruinirati

S

saltat — skočiti
sarža — vojnik s činom
savurnol — odron šljunka
sega — ovoga »sega lita«, »sega go-dišćo«, »se setemone«
semetat — 1) kretati se lijevo—desno; hvatati drvenom kukom »semetom« povraz parangala kad pukne uzica sinjala te se parangal na drugi način ne može dići s dna
sene — neprijatne scene »ne cin sene, umiri se«
servicij — vojna služba
sesno — pristojno, uljudno
sest — 1) sklad »dovest na sest«; 2) karakterističan način pokreta u neke osobe »jo bi rekal po sestu de je no tvuj otac«
sesula — drveni ispolac za izbacivanje vode iz broda i za presipanje mošta u mjehove
setemona — tjedan
si — da
sijun — vihor
sinja — crta, pruga
skafet — ladica
skomine — »skomine mu se micu« — nestrpljiv je
skonzure — molitva za odvrćanje du-hova
skupno — zajedno, skupa
skrokoj — korak
skus — trzaj, nagli pokret
slavit — 1) slaviti; 2) zvoniti tako da bat zvona udara na obje strane zvona »u Novu crikvu slave«
smarska — smrča
smudit — dohvatiti vatrom »lutinu su na kupu smudili«
soldot — vojnik
soma / in soma — dakle
spiza — 1) nabavka namirnica »puć u spizu«; 2) hrana »vazeli su sobon spizu«
stajun — godišnje doba
stat — susresti »posli tega staja Sibe Onteta«
stonj — koji ne propušta tekućinu »lo-piže su stanje«
stramon — tajnost »u stramon« — utajno
stroda — ulica
sudorić — rupčić
sumpre — prema, naspram »sumpre njima gre jedon covik«
suspendit — podignuti
svacihov — svačiji
svera — kazaljka na satu

svičor — vođa ribarske družine u ri-bolovu
svikolici — svi

Š

šavardat — posrtati
ščikat — teći mlazom
škuj — otok
škuribonda — 1) tama, mrak (u kon-tekstu tajne radnje) »kaki bi jo bil mladić kal ne bi hodil u škuribon-du«; 2) tama, mrak (u kontekstu osjećaja straha) »nočas smo jimali škuribondu, jimali smo posla is mortvima«
škurina — mrak
škurit se — tamniti se
škuro — tamno
špicjarija — apoteka
špicjer — apotekar
šporko — prljavo; fig. »šporko pasat« — loše proći
šugamon — ručnik
šumica — suho granje za loženje

T

tanac — ples
takat se — započeti (odnosi se na di-namičnu radnju)
tarkatanja — trčanje
tavulin — stolić
teća — zdjela
tendurat — oklijevati
tikva — pej. glava
tirat — potezati
tleh — flo
tornič — komadić izmeta »kako je tor-kol, tako su torniči ostavoli za njin, tako je srol gaće ol stroha«
toti — tu
trafigat — užurbano se kretati
trata — mreža potegača
tratat — 1) odnositi se na »ca se trato is njin« — što je s njim; 2) »trato se izgubit guzicu« — može se pogi-nuti
traversa — pregača; fig. žena »on ne gre po traversicoh«
trepije — tronožac
trinkun — deblo, panj
tukat — trebati »tuko vazest cagod za jist«
turtica — štruca kruha kružne forme
tvica — ptica
tvord — 1) tvrd; 2) strašan, jak »tvor-di intop« — »strašna zapreka«
tvordo — 1) tvrdo; 2) strašno »tvordo je on to opisivol«

U

udij — odmah
ugnjev — ugali
ukipjen — nepomičan
urlab — vojno odsustvo
užat — običavati
užantat — nadodati nešto što nedostaje

V

vada — valjda da, treba da »svak se vada dvine«
valiza — kufer
vanjo — mali od palube, sluga na brodu
vapor — parobrod
varé — staviti
vazest — uzeti
vecernja — večernja služba u crkvi
veleti — jako puno
venja — daj »venja vamo procak«
veras — način, vrst »na tri verasa je za uvuć nogu«
vestid — odijelo
vicij — zabava
vidrijula — modra galica
vijatut — putnik
vilte — vidite (2. 1. pl. imp. gl. vidjeti)
višć — ljepilo za lovljenje ptica
voko — ovaliko
voltat — okrenuti

Z

zafrikovat — izlagati podsmjehu
zagropat — zaglaviti, zapeti
zaklimot — zaspati u sjedećem položaju »zaklimol je za tavulinon u kafetariju«

zalogat se — halapljivo jesti
zalundrat — zateturati
zapuntat / zapuntelat — poduprijeti vrata motkom o zid da se ne mogu otvoriti izvana
zarovat — zanjakati »ni tovara da zarove«
zastanjat — začepiti da ne propušta tekućinu
zaškurit se — smračiti se
zatapunat — začepiti
zavaré — zapasati mrežom
zbanja — vrsta zatvorenog barila sadržine 20 do 30 l
zelenka — vrsta smokve
zes — kreda, gips
zezin — post; dan uoči blagdana »u zezin ol Vodokoršč«
zodiv — grebenasto dno na koje može zapeti mreža
zorna — ručni mlin za žito
zotega — 1) strana mreže potegače, trate, kojom se završava pasanje; 2) dio ribolovne družine koja paše mrežu i poteže mrežu na kraju kojim završava pasanje »zotega je išla zapasot tratu«
zvonit — 1) zvoniti; 2) svirati »zvone armonikun po rivi«

Ž

ždrīb — čep
žermon — rođak
živu — tovarna stoka
žurnota — nadnica

I z r a z i

boj meni — jao meni
de majstro — na sjeverozapad
debel na uši — slabo čuje
duše blaga — duše iz čistilišta
figura porka — jedna psovka
font ol spodih — igraća karta
gvordija ol kampestra — lugar
hodit na more — ići u ribolov
ismocit kjun — napiti se
izoć na kroj — naći rješenje
kariko di baso — težak teret
kris parada — svečano se obući, dotjerati se «obukal se je kris parada«
maka vija — pobjeći »nison se jo ni okrenil, a un maka vija«

na dobro von — izraz kojim se nešto čestita, obično praznik »na dobro von Mlodu lito«
napraviti rapu moru — napraviti nepopravljivu štetu
nikoga gre — nekome pripada »dat će ti i veće nego ca te gre«
olvarč tunjicu — pokušati nešto
pasa mai — nije važno
persi per persi — oči u oči s nekim, bliski kontakt
puć po temu — domisliti se
rota dreta — pravo
snoga se targo — »snoga njen se targo da je bilo puć do u Komižu« — razapeti su između želje i mogućnosti
stavit se u sumnju — posumnjati
sverima voltat — poludjeti
trupa ol kraja — kopnena vojska
tù a tù — odmah »ni co puć tu a tu«
umeju tu — u međuvremenu